

3553.

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

K. Grau, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots

E. Eln
tegevtoimetaja

LAHEMAD KAASTÖÖLISED.

A. Brandt, S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, Th. Grünthal, K. Guldenstubbe, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. T. Kliiman, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, L. Olesk, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitav masinkiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba-äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasutatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetuse, Tartus, Aia tn. nr. 35.

S I S U.

Artiklid.

Kliimann, A.-T.: Haiguskindlustusõiguse ulatus	345
Grünthal, T.: Otsese omaniku õigustest kruntrendile (obrokile) antud kinnisvara suhtes	358
Tiik, H.: Mõned märkused Pärandusmaksu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse juurde	364
Parts, K.: Märkusi eelmise artikli puhul	371

Arutlusi.

Ein, E.: Solidaarkohustused ja vekseld	373
Parts, K.: Märkusi hr. E. Eini arutluse „Solidaarkohustused ja vekseld“ puhul	381

Kirjanduse ülevaade.

Kliimann, A.-T.: Nipperdey, H. C., Die Grundrechte und Grundpflichten der Reichsverfassung	383
--	-----

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas linna revisjonikomisjoni liikmel on õigus administratiivkohtu korras protesti tõsta linnavolikogu või linnaapea tegevuse vastu?	385
Kas seadusevastaselt kord määratud pensioni peab riigikassast ikkagi edasi makstama?	385

Haiguskindlustusõiguse ulatus.

TTSi 257. artikli analüüs ja kommentaar.

A.-T. Kliimann.

Sisu: A. Allikad: 1. Tõlgendamise lähtekoht. — 2. Allikate loend.
B. Kommentaar: 3. Allikate analüüs. — 4. Allikate kommentaar.

A. Allikad.

1. Tõlgendamise lähtekoht. — Eesti maksvat haiguskindlustusõigust korraldavad kahesugused erilaadsed allikad. Sellekohastele *ex-Vene* õiguse allikatele on lisandunud eesti natsionaalset päritolu allikaid. Viimased on toonud maksvasse tööõigusesse, eriti aga meie sotsiaalkindlustusõiguse eriossa hulga vastseid põhimõtteid. Need on tihtipeale peaaegu kontraarses vastuoksuses *ex-Vene* normistikkude tendentsidega. Kõige selle tõttu ei saa teatavaid *ex-Vene* seaduste tekste võtta enam nii, nagu neid on omal ajal sõnasatunud. Vanema ajastu sotsiaalseadusandluse printsiipe on vaja ümber sisustada ja ümber kohendada ning kokkukõlastada eesti natsionaalsetes seadustes väljendatud põhimõtetega. On vaja kõrvaldada erinevatel aegadel juriidilistesse mõistetes sattunud vastuoksused, ja need mõisted ise nõnda määratella, et neist oleks võimalik luua ühtlane, tervikuline normistikkude süsteem, — vastastikku sõltuvate ning vastastikku kokkukõlastatud normatiivsete mõistete kogum.

Just süsteemi kui terviku lähtekohast tulebki asuda ka haiguskindlustusõiguse ulatuse määramisele. Eesti haiguskindlustusõiguse ulatust määritelles ei saa asetuda konkreetse „seaduse tähe“¹ või „§-i“ vaatenurka. Lähtuda tuleb eeskätt „seadusevaimust“ ja „seadusesihist“. Lähtuda tuleb tööõiguse üldsüsteemist, s. o. kõigi maksvate tööõiguslike normide ühtimist, ja sellesse tervikusse mahutada ka haiguskindlustusõiguse normistikud ning seada

¹ Vt. Somló, F., Juristische Grundlehre, Leipzig 1917, lk. 399 jj.

viimased esimestega täielikku kokkukõlla. Teist teed eesti haiguskindlustusõiguses pesitsevate vastuoksuste kõrvaldamiseks ja eritendentside ja eriprintsiipide lepitamiseks ei ole olemas. Et see ei ole üksnes teoreetiline väide, vaid ühtlasi ka tegelik paratamatus, osutab selgesti allpool-eesitatav vastavate allikate analüüs².

Seesugusel süsteematsel viisil haiguskindlustusõiguse ulatust käsitlevaid normistikke tõlgendades saabutakse paratamatult tulemusele, et praegumaksivate *ex-Vene* seaduste paljud legaallased on muutunud täiesti sisutuks ning et neid tuleb asendada hoopis uute normidega Eesti iseseisvuse ajastu seadusandlusest. Ja selline tulemus ei peaks võõrastama ega imestama kedagi: moodne seadusandlus on toonud maksvasse tööõigusse nii toimekaid muutusi, et need on lõiganud sügavale sisse tema igasse eriinstituuti, iseäranis aga haiguskindlustusõiguse eriossa.

2. Allikate loend. — Eesti haiguskindlustusõiguse ulatuse küsimuses täppis allikate loend ei ole oluline. Sest siin lähtume ju, nagu eespool mainisime, mitte teatavaist konkreetseist normistikest, vaid tervest tööõiguse normide süsteemist.

Haiguskindlustusõiguse ulatust määrava põhiallikana on mainida eeskätt *ex-Vene* Ajutise Valitsuse dekreeti 25. juulist 1917. a. *Ob izmenenii pravil ob obezpečenii rabočih na slučai bolezni*. See dekreet on ilmutatud Valitsuse seadluste ja korralduste sirviku esimeses osas 1313. artiklina³. Arutlemisel olevasse küsimusse puutuvad normid hakkasid jõusse sama aasta 1. septembril⁴.

Nagu selle õigusallika ametlik nimetuski juba vihjab, ta ei ole omalt sisult mingi isepärand, vaid ühe endise seaduse muutmise ja täiendamise dekreet. Ta arendab nimelt TTSi⁵ haiguskindlustusõiguse normistikke, ühtlustades neid tööõiguse

² Antagonistlikke normistikke saab tõlgendada üksnes süsteemaatsel viisil. Kasuistlik interpretatsioon ei pea siin sugugi paika, sest kasuistlik meetod lähtub üksikjuhtudest, nn. *casus*'test, jättes tähele panemata üksikmõistete seose ja sõltuvuse sugulasmõisteist. — Vrd. Somló, F., Die Anwendung des Rechts, Grünhuts Zeitschrift, XXXVIII, 1911.

³ Sobranie uzak. i rasp. prav. 1917, I, 1313.

⁴ L. cit., viimane lõige.

⁵ Tööndusliku töö seadus — Ustav o promõšlennom trude, izd. 1913. g., Svod. Zak., tom XI, č. 2.

muudes instituutides maksvate põhimõtetega. Dekreedi esimene osa tühistas⁶, esiteks, täiesti ja lõplikult, s. o. uut asemele andmata, TTSi 257. artikli 2. märkuse, ühes sellega veel artiklid 276, 289, 295, 340, 344, 349, 364 ja 369. Peale selle see dekreet tühistas ning ühtlasi asendas uutega⁷ artiklid 257, 270, 273—275, 277—279, 281, 284—287, 293, 296, 297, 299, 301—304, 306, 308, 310—312, 318, 321, 323, 324, 336, 342, 343, 346, 351, 353—355, 359, 362, 366, 368, 370 ja 371. Ning, lõppeks, ta täiendas⁸ TTSi 261¹, 296¹ ja 306¹ artikliga.

Haiguskindlustusõiguse ulatuse määramisel esineb eel- loendatud artiklite sarjas tähtsamana 257. Teda nimetame alamal lühiduse mõttes lihtsalt TTSi artikliks, olgugi et TTS on hoopis teine allikas ja nimelt niisugune, kust vastav artikkel on kõnesoleva dekreediga juba maha kustutatud. 257. art. piiritleb haiguskindlustusõiguse ulatust tööalade ja käitiste järgi. Sellele artiklile lisandame veel tähtsamana 261¹ ja 270., mis määrab lähemalt haiguskindlustuse kohustise alla kuuluvate töövõtjate kontingenti.

Teise õigusallikana on arvestada *TTSi 257. artikli 1. märkust*. Too määrab täiendavalt neid tööalasid, mille kohta on samuti maksmas haiguskindlustuse sundus. Ühes viimasega tuleb võtta arvesse veel sama allika 258. ja 259. artiklit, mis käsitlevad haiguskindlustuse alla kuuluvate käitiste erikontingente, ja ka veel 260., 261. ja 262. artiklit, mis määravad haiguskindlustuse ulatust isikute suhtes.

K o l m a n d a n a on eesti natsionaalseist õigusallikaist ses küsimuses eriliselt tähtis 1924. aasta *Seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta töönduslikes käitistes*⁹. Mainitud seaduse 1. § annab uue töönduse (tööstuse) mõiste 1920. aastal tühistatu asemele. See õigusallikas esineb siin vaid kõrval- allikana. Tema abil lahendatakse lahtisi küsimusi ja kõrval- datakse tühikuid ülalesitatud põhiallikate artiklitest.

Peale mainitute tuleb arvestada veel teisigi õigusallikaid, eeskätt TTSi 257. artiklit oma ajaloolises redaktsioonis. Viimane oli jõus 1917. a. sügiseni. Siit peale asendas teda

⁶ Sobranie uzak. i rasp. 1917, I, 1313: I A.

⁷ L. cit.: I B.

⁸ L. cit.: I W.

⁹ RT 1924, 68, I, 30.

uus redaktsioon, mis sõnastatud kujul oli jõus 1920. aastani. Muudatuse tõi 1920. aasta *Seadus suur-, kesk- ja väike-tööstuse* kohta¹⁰. Viimane tühistaski *ex-Vene* tööstuse-promööšlennosti mõiste, mis oli defineeritud *ex-Vene* tööstus-õiguslikus seadustikus *Ustav o promööšlennosti fabrično-zavodskoi i remeslennoi*¹¹.

Neist konkreetseist õigusallikaist piisab täie ülevaate saamiseks maksva haiguskindlustusõiguse ulatusest nii tööalade ja käitiste kui ka isikute järgi.

B. Kommentaar.

3. Allikate analüüs. — *Ex-Vene* TTS määras kogu sotsiaalkindlustuse õiguse ulatuse tööalade ja käitiste järgi täiesti ühtlaselt, tegemata erandeid ja loomata eriliike. Nii haiguskindlustuse kui ka õnnetusjuhtude kindlustuse alal maksid ühe- ja samasisulised normistikud. Nii siin kui seal arvati sundusliku kindlustuse kohustise alla kuuluvateks tööaladeks ainult majanduslikud teotsemisalad. Nii TTSi art. 257 kui ka 372 mainib esireas tööstust tööstusõigusliku Ustavi mõttes, siis teisenä mäendust ühes mäendusliku tööstusega ning kolmandana veondust.

Eelmainitud artiklid arvestasid tööstust vaid niivõrt, kui võrt ta esines vabriku- ja tehasetööstusena. Teiste sõnadega, üksnes vabriku- ja tehaseilmelised käitised arvatakse sundusliku sotsiaalkindlustuse kohustise alla. Käsitööstus jääb sellekohaselt sellest kohustusest vabaks, sest vastavad käitised ei ole vabrikud ega tehased. Mäenduslikku tööstust arvestasid eelmainitud artiklid taas niivõrt, kui võrt ta esines tehasetööstusena. S. o. üksnes tehaseilmelised käitised arvatakse mäenduses sotsiaalkindlustuse alla. Veondus aga määratakse võrdlemisi avaralt, kuigi ainult siseriikliku liiklemise ulatuses. Siia arvatakse siseveeveondus meredel, järvedel, jõgedel, kanalitel ja liiklemine raudteel ja trammiliinidel.

Sellekohaselt moodustub ka sotsiaalkindlustuse sunduse alla kuuluvate käitiste nomenklatuur järgmiselt: 1. tööstuslikud vabrikud ja tehased, 2. mäenduslikud käitised, eriti

¹⁰ RT 1920, 28, I, 106.

¹¹ Izd. 1913 g., Svod Zak., tom XI, č. 2.

mäendusliku töönduse tehased, 3. siseveteveonduse käitised, 4. erakäitusel olevad raudteed ja 5. trammikäitised.

Niisuguseid käitisi võib arvata kindlustuse sunduse alla, kui neis töötab alaliselt mitte vähem kui kaksikümmend palgalist töövõtjat aurukatelde ja inimtööjõuta liikuvate masinate kaasabil. Või kui käitis ei ole varustatud selliste katelde ja masinatega, siis on vaja kindlustuse kohustise alla arvamiseks vähemalt kolmkümmend töolist ja teenijat. Teatavai juhtudel võib arvata kindlustuskohuslikuks käitiseks ka väiksemaulatuslikku töövõtjate koondist. Kuid iialgi ei tohi palgaliste arv olla alla kümne.

Ex-Vene Ajutine Valitsus oma 1917. a. 25. juuli dekreediga muutis ülalmainitud seaduse haiguskindlustuse osa ja määras käitise palgaliste alammäära sel alal kindlaks viiele. Ühtlasi aga anti vastavaile asutisile võimalus arvata kindlustusõiguslikeks käitiseks ka niisuguseid, mille töövõtjate arv ei ulatu viieni¹². Sellest tingimusteta väljendatud võimalusest haaras kinni Kindlustusnõukogu ja andis selle kindlustusameteile juhiseks¹³. Selle järgi võib arvata kindlustuse sunduse alla isegi käitisi, kus töötatakse, näiteks, ühe palgalise tööõppuriga.

Ex-Vene Ajutise Valitsuse dekreet tõi maksvasse haiguskindlustusõigusse veel teisigi muutusi. Ta täiendas muu seas sundusliku kindlustuse kohustise alla kuuluvaid tööalasid. See dekreet lisandas meie nomenklatuuris esitatuile veel käsitöõnduse ja ehitustöö. Nii täiendub haiguste vastu kindlustatavate käitiste nimistu veel kahe eriliigi võrra. Nendeks on 6. käsitöökojad ja 7. ehitustöökäitised.

Sellisel kujul peakski meil praegu maksma haiguste vastu kindlustatavate majandusharude ja käitiste nomenklatuur, sest siia puutuvaid õigusallikaid ei ole otseteed enam muudetud.

Siiski asi ei ole ses küsimuses hoopiski nõnda. Lugu on nimelt nii, et ülalloendatud käitiste nimistu üksikud liigid kaotavad oma mõtte ja sisu meie muude tööõiguslike kude küsimuste muutunud olustikus.

¹² *Sobranie uzak. i rasp. prav.* 1917, I, 1313, art. 270, teine kärbe: „podčinit deistviju pravil, izložennõh v sei tret'ej glave, takže pred-prijatija s menšim protiv ukazannogo v stat'e 257 čislom rabočih.“

¹³ Vt. Kindlustusnõukogu Üldkoosoleku otsus 20. maist 1921. a.

Ülalesitatud nomenklatuuris tähendatud vabrikute ja tehaste töönduslik mõiste oli antud vaid tööndusõiguslikus Ustavis o *promõšlennosti fabrično-zavodskoi i remeslennoi* 1. §-is. 1920. aastal Suur-, kesk- ja väiketööstuse seadus tühistas aga selle §-i ühes paljude järgnevatega. Sellega ta tühistas ühtlasi ka, esiteks, omaaegse tööstuse-promõšlennosti mõiste ja, teiseks, kaotas täiesti tööstusliku vaheteo vabrikute, tehaste ja käsitöökodade vahel. Seega langeb meie ülal- esitatud majanduslikkude alade ja käitiste nimistust välja vabriku- ja tehaseilmeliste käitiste erigrupp. Samal põhjusel langevad välja ka käsitööstuslikud käitised, sest 1920. aastast saadik eesti päritolu tööstuslikud allikad ei tee enam vahet vabriku- ja käsitööstuse vahel.

Varemalt TTS ehk tööstuslik *Ustav o promõšlennom trude* ja tööstusõiguslik *Ustav o promõšlennosti fabrično-zavodskoi i remeslennoi* moodustasid kokku ühise seadustiku. Esimeseks osaks osutus siis mitte tööstuslik, vaid just tööstusõiguslik Ustav, mille sissejuhatavad artiklid olid üldosaks mõlemaile normistikele, s. o. niihästi tööstuslikele kui ka tööstusõiguslikele. Kuid varsti selgus, et tööstiguse norme tuli käsitada ja rakendada teisiti kui tööstusõiguse omi. Varsti selgus, et see ühiseadustik sisaldas erinevaid ja vastuoksuslikke tendentse. Selle tõttu eraldati eripõhimõttelised normistikud teineteisest ja terve seadustik jaotati kaheks eriseaduseks: tööstusõiguslikuks ja tööstiguseks Ustaviks. Õnnetuseks aga teostati see jaotamine päris mehaanilisel viisil: lahutati tööstusõiguslikust esimesest osast lihtsa eraldamise teel need peatükid ja lõiked, mis käsitasid tööstiguse probleemistikku. Sellise toiminguga tulemusena sattusid paljud normid, mis olid ühised mõlemale õiguseeriharule, esimesse seadusse. Teise seadusse tekkis seetõttu üldiste mõistete alal tühikuid. Iseendast see ei olnud ju tol korral mingi halb. Tegelikult võeti tarvilised normid ikka sealt, kus nad leidsid. Ja see seadustiku mehaaniline lõhestamine saavutas siiski ka niiviisi oma sihi: need normid, mis võeti mujalt tööstiguse Ustavi tühikute täitmiseks, tuli tõlgendada ja rakendada ikkagi tööstiguse enda põhimõtete ja sihtluste kohaselt. Ja seega olid varem ses ühiseadustikus aset leidnud vastuokused ometi kõrvaldatud.

Eesti sotsiaalseadusandlus aga ei arvestanud mainitud kahe Ustavi tekkimislugu. Ta oli ebateadlik selles, et paljud

töõndusõigusliku Ustavi normid olid ühel hoobil ka tööõiguslikud. Ja asudes muutma töõndusõiguslikku Ustavi, muutis ja tühistas tahtmatult ka tööõiguslikke printsiipe. Asemele pani aga vastsed puhttöõnduslikud mõisted ja valemid, milliseid aga ei saa kuidagi kohaldada ega kasutada tööõiguslikkude tühikute täitmise otstarbel. Tööõiguse ala jaoks ei antud tühistatud või muudetud kontseptsioonide asendamiseks mitte midagi uut. Nii jäädi siinpool ei mitte millegagi.

Selline olustik kestis 1920. aastast 1923. aastani, mil ühe rahvusvahelise konventsiooni alusel loodi uued mõisted varemini tühistatud *ex-Vene* omade asemele. Selleks seaduseks, mis andis eestipärase töõnduse uudismõiste, oli 1923. aasta *Töõliste õnnetusjuhtude korral kindlustamise seaduste muutmise seadus*¹⁴. Kuid töõkaitse normistikkude alal defineeriti uut töõndusemõistet esmakordselt ikkagi alles 1924. aastal¹⁵.

1923. aasta sotsiaalkindlustusseaduste muutmise seadus, eriti aga 1924. aasta *Seadus laste, alaealiste ja naiste töõ kohta töõnduslikes käitistes*, andes hulga avarama määritelu töõnduse mõistele, võttis sisu ja mõtte ka kõigilt teistelt meie nomenklatuuris tähendatud käitiste liikidelt. Eriti viimaks mainitud seadus on oma töõndusedefinitsiooniga kaudselt muutnud õige rohkesti TTSi varem maksnud põõhimõtteid. Täiesti sisutuks ta tegi aga TTSi 257. artikli. Sinna jääb püsima üksnes töõnduslikkude käitiste liik. Seegi aga sisustatakse 1924. aasta eelmainitud seaduse normistikkude piirides. Peale selle jääb temas maksma ka veel siseveteveonduse norm. Kuid selgi on tähtsust vaid 1924. aasta seaduse tõõlgendamise vahendina haiguskindlustusõiguse tühikute täitmisel.

Täpsalt samasugusele tulemusele saabus ka komisjon, mis Kindlustusnõõkogu käesoleva aasta 28. märtsi istungil TTSi 257. artikli selgitamiseks valiti. Mainitud komisjon arutles seda küsimust oma s. a. 3. septembri istungil igakõõlgselt ning esitas Kindlustusnõõkogu Üldkoosõõlekule järgmise seletuse:

„1920. aasta Suur-, kesk- ja väiketöõnduse seadusega tühistati *ex-Vene* töõnduse mõiste, mille tõõttu tühistusid ühtlasi ka TTSi 257. artiklis esinevate töõnduslikkude vabrikute, tehaste ja käsitöõkodade mõisted;“

¹⁴ RT 1923, 106, I, 84.

¹⁵ RT 1924, 68, I, 30.

„sama Suur-, kesk- ja väiketööstuse seadusega tühistati töökaitseõiguslik vahetegu vabrikutööstuse ja käsitööstuse vahel, mille tõttu ka TTSi 257. artiklis esinev sama vahetegu oma mõtte kaotab, ja“

„*ex-Vene* tööstuse mõiste tuleb asendada eesti seadustes leiduva sellekohase uue mõistega, mille tõttu muutuvad sisutuks ka muud TTSi 257. artikli osad.“

„Kõige selle pärast tuleb praegusel ajal TTSi 257. artiklit kohaldada 1924. aasta laste, alaealiste ja naiste töö kohta käiva seaduse 1. §-ile, tõlgendades tema meresõidumõistet rannasõidu laevandusena.“

Kindlustusnõukogu üldkoosolek oma s. a. 14. septembri istungil otsustas mainitud komisjoni esitisega ühineda.

1924. aasta *Laste, alaealiste ja naiste töö* kohta käiva seaduse kohaselt arvame käesoleval ajal haiguskindlustuse kohuslikeks kõik tööstuslikud käitised selle sõna laiemas mõttes. Eelmainitud seaduse 1. §-i järgi kuuluvad siia järeltoodetelt

mäekaevandused, kivimurrud, turbatööstused ja igasugused teised käitised, kus maapõuevarasid kaevandatakse;

käitised, kus saadusi valmistatakse, ümber töötatakse, puhastatakse, parandatakse, kaunistatakse, lõpetatakse, müügiks ette valmistatakse, lõhutakse, hävitatakse, tööstussisseadusi või -abinõusid lammutatakse, või kus aineid ümber luuakse, igasugust liikumis- ja elektrijõudu saavutatakse, transformeeritakse ja üle antakse, samuti ka laevaehitused;

käitised igasuguste ehitiste, hoonete, raudteede, tänavraudteede, sadamate, laevatehaste, muulide, kanalite, veeteede, maanteed, tänavate, tunnelite, sildade, viaduktide, reoveekanaliseerimise ja -torude, kraavide, kaevude, telegraafi-, telefoni- ja elektriseadiste, gaasivabrikute ja veevärkide ehitamiseks või muude ehitustööde tegemiseks, samuti ka käitised, millel on ülesandeks eelloendatute uuesti ülesehitamine, korrashooldamine, parandamine, ümberehitamine või lammutamine, aga ka alusmüüride ja igasuguste teiste eeltööde tegemine ülalnimetatud ehitiste ja hoonete jaoks;

käitised inimeste ja asjade veoks maanteedel, tänavatel, raudteedel, mere- ja siseveeteedel kui ka kaupade tõstmiseks dokkides, sadamasildadel ja ladudes.

Nagu ülal esitatud käitiste loendist nähtub, arvatakse praegu haiguskindlustuse sunduse alla igat seltsi käitised.

Tähtis on vaid seda silmas pidada, et neid käitataks ainult loendis mainitud majanduslikel teotsemisaladel. Kõik muu on selle man hoopis ülearune. Täiesti ebaoluline on, kuidas need käitised on korraldatud, millist ilmet või millist nime nad kannavad. Nad võivad olla vabriku- või tehasekujulised, võivad olla jõujaamad või töökojad, „kaevandused“ või murud, „tööstused“ või ärid, aidad, laod, keldrid või köögid.

Haiguskindlustuse sundusliku kohustise alla kuuluvad muu hulgas ka maa- ja linnaomavalitsuste sellekohased käitised¹⁶. Siia aga ei kuulu üldpõhimõtteliselt riigikäitised¹⁷. Olgu vahest siis, kui neid selleks kohustatakse vastavate erikorralduste abil. Erandlikult ei allu mainitud kohustisele üldkasutamiseks määratud eraraudteede seltside käitised. Kuid kui niisuguste seltside päralt peaks olema käitisi, mille sihiks on teenida seltsi omatarbeid, siis kuuluvad needki kindlustuskohustise alla. Viimaste hulka tuleb samuti arvata ka kõik need eraraudteed, mis ei ole määratud publikule üldtarvitamiseks.

Nagu ülalesitatud käitiste loendist nähtub, arvatakse haiguskindlustuse kohustise alla üksnes teatavad kindlalt piiritletud majanduslikud tööalad. Siia kuulub eeskätt kaevandus, s. o. maapealne ja -alune teotsemine sihiga hankida maapinnast nn. maapõuevarasid. Siia kuulub, teiseks, tööndus selle sõna kitsamas mõttes, s. o. majanduslik teotsemine, mille sihiks on olemasolevaid aineid, esemeid ja seadiseid muundada. Lõppeks kuulub siia veel veondus, s. o. teotsemine inimeste ja asjade veoks. Samuti arvame siia ka kaevandusliku töönduse ürgproduktiooni ja produktiooni piirialadelt ning kaubandusliku ja põllumajandusliku töönduse. Kaubandus ja ka põllumajandus ise jääb aga arvestamata.

Et ülalloendatud tööaladel maksivad õigusallikad ei kitsenda ega kuidagi piiritle majandusliku teotsemise sihte, on võimalik kujutella siin väga mitmesuguste eesmärkidega käitisi. Haiguskindlustusõiguses on üldse tähtsusetu, milliseid konkreetseid majanduslikke sihte vastavate käitiste kaudu just taotellakse. Selle ala käitised võivad luua uusi varasid, valmistada kaupa turu jaoks, korraldada esemeid müügiks,

¹⁶ TTS, 258.

¹⁷ Ibid., 259.

soetada väärtusi omaniku enda isiklikeks või oma perekonna tarveteks, hävitada asju ja lammutada sisseseadusid. Selle ala käitised võivad piirduda vanast majanduslikust olustikust uue parema olustiku loomisega. Nad võivad aga ka leppida kas või üksnes varade ümberpaigutamisega kohalt kohale.

Haiguste vastu kindlustamisele kuuluvad kõik töövõtjad, olgu nad töölisel, teenijal või tööõppuril. Arvestatakse kõiki töövõtjate liike soole ja vanusele vaatamata¹⁸.

Olgu siiski tähendatud, et kindlustuskohuslikud on üksnes palgalised töövõtjad, s. o. niisugused isikud, kes on kohustunud töötama käitistes vastava palgalise töölepingu põhjal. Sellepärast ei kuulu kindlustuskohuslike hulka tavaliselt käitistes töötavad omaniku perekonnaliikmed. Küll aga tuleks nende sekka arvata käitise juhatuse liikmeid, kui nad teevad palgalistena käitise sihipärast tööd. Siia kuuluksid ka artelli juhtivad isikud, kui nad artellis kaasa töötavad ja selle eest palka võtavad.

Ei ole tähtis, kas tehakse käitise sise- või välistöid. Siiski tuleb seda silmas pidada, kas tehakse käitise sihipärast või mõnd muud „juhuslikku“ tööd. Haiguskindlustusõiguses saab arvestada üksnes sihipärast teotsemist. Viimane on selline töö, milleks käitis ongi asutatud ja mille ta ei saaks püsida. Näiteks tsemendivabriku käitisepäraseks tööks on ainete saagimine, peenendamine ja sõelumine. Mittekäitisepärane ehk, nagu seaduses¹⁹ on öeldud, „juhuslik“ töö on, näiteks, vabriku õues lillepeenarde korraldamine või ilupuude istutamine. Kuid selline juhuslik töö ei või kesta üle seitsme päeva. Vastasel korral hakkab maksma töökindlustuse sundnendegi suhtes²⁰.

4. Allikate kommentaar. — See tulemus, millele saabusime haiguskindlustusõiguse allikate analüüsis, nõudleb lähemat kommenteerimist. Kõige pealt tõuseb küsimus, miks oleme TTSi 257. artikli tühikuid lahendanud just 1924. aasta seadusega. Esimesel hetkel ei näi olevat selge see, miks ei võetud uus tööduse mõiste mitte, näiteks, 1923. aasta õnnetuskindlustusõiguse muutmise seadusest.

¹⁸ Ibid., 260, 261. — *Sobranie uzak. i rasp. prav.* 1917. I, 1313, art. 261¹.

¹⁹ TTS, 260.

²⁰ Ibid.

Tõsi küll, kõige esiti loodi eesti natsionaalset päritolu töönduse mõiste just 1923. aasta eelmainitud seadusega. Ja esialgu tuligi teda rakendada ka haiguskindlustusõiguse alal. Kuid siis anti 1924. aastal uus seadus, mille töönduse mõiste asendab *ex-Vene* sellekohase mõiste eesti tööõiguse normistikkude süstemaatsemas osas. Hoolimata sellest, et mõlema seaduse töönduse mõistet võib tegelikult ühevõrdse eduga rakendada ka haiguskindlustuse alal, hoolimata sellest, et praktilised tulemused haiguskindlustuse ulatuse määramisel kummagi seaduse alusel on ühesugused, on teoreetiliselt siiski õigem jääda 1924. aasta seaduse manu. Määrav on ses valikus seaduste iseloom. Lugu on nimelt nii, et 1923. a. seadus on tööõiguse üldinstituuutide suhtes eriseadus. 1924. aasta seadus aga on seadus, mis muudab tööõigust tema töökaitse süstemaatsemas, üldisemas osas. Teoreetiliselt on töökaitse-normistikud üldnormistikkudeks kõigile teistele tööõiguse eri-instituutidele. Töökaitseõiguse mõisted on ühtlasi üldmõisted õnnetusjuhtumuste vastu kindlustuse õigusele, samuti haigus-kindlustusõigusele ning ühtlasi ka tööorganisatsiooni-, käitis-organisatsiooni- ja kõigile individuaal- ning kollektiivõiguse eriharudele. 1923. aasta eriseaduse normistikke võis kasutada seaduse ilmuniseni, mis novellina asub korraldama tühi-kuid tööõiguse üldiste ning kesksete mõistete alalt. Ja see-suguseks seaduseks ongi 1924. aasta seadus, mis ei esine oma loomult mitte *lex specialis*'ena, vaid lihtsa novellse adu-sena, mille ülesandeks on uuendada norme töökaitseõiguse kesksesmas osas. — Ka 1926. a.²¹, samuti 1931. aasta²² sea-duste töönduse mõistet võiks haiguskindlustuse alal võrdse eduga kasutada, mille juures tulemused oleksid ikka ühed ja samad.

Kõigi eelmainitud, Eesti ajal antud seaduste töönduse definitsioonid on neljapunktilised, peaaegu võrdsed sisult ja peaaegu ühtlaselt sõnastatud. Esimese punktina mainitakse kaevanduslikke käitisi, teise ja kolmandana loendatakse puht-töönduslikke käitisi ning neljandana määratakse veonduse sisu. Erinevust tulebki ette just selle neljanda punkti sisustamisel. Kuid see viimane punkt ei olegi haiguskindlustusõiguse ulatuse suhtes mõõtuandev. Veonduse mõiste on temas endas

²¹ RT 1926, 4, I, 6.

²² RT 1931, art. 487 ja 488.

osaliselt juba piiriteldud. Pearaskus lebab aga just puhttöõnduse ala määritlemises. See aga on lahendatud kõigi seaduste töönduse mõistes ühtlaselt.

1924. a. antud Laste, alaealiste ja naiste tööndusliku töö seadus muutis novellina TTSi tema töökaitseenormistikkude süstemaatses osas, andes uue määritelu ning tuues ühtlasi vastsed põhimõtted ka töönduse mõistele. Seda mõistet ühenduses pärastiste definitatsioonidega tohib normistikkude süstemaatsel tõlgendamisel alati ja täie usaldusega kõikjal tarvitada, juhul, kui *leges speciales* ei määra midagi teisiti. Kui aga eriseadustes esineb teatavaid reservatsioone või lähemaid konkreetseid kitsendusi, siis jäävad viimased ikkagi maksuma ning neid tuleb mujalt teistest allikatest siia ületoodavasse töönduse mõistesse sisse jätta. Just nii on lugu ka haiguskindlustusõigusegagi. TTSi 257. artikkel, samuti nagu tema õnnetusjuhtumusi käsitlev 372. artikkel, esineb töökaitse normistikkude suhtes *lex specialis*'e normina, järelikult tugevajõulisema normina kui need, mis temasse tuuakse töökaitse alalt. Seega jäävad haiguskindlustusõiguse oma erinormid maksuma ning ainult tühikute täiteks võib võtta uut materjali mujalt.

Eelöeldust selgub, et kuigi TTSi 257. artikkel on muutunud sisutuks, ta on vormiliselt jäänud ometi jõusse. Ta ei ole seadusandlikul teel veel tühistatud ja teda tuleb interpreteerimistel õigusallikana veel praegugi ikka arvestada. Kuigi tegeliselt on täiesti võimatu teda rakendada (tema asemel tarvitame koguni hoopis teist seadust), siiski ta otsustab ometi uue töönduse mõiste ulatuse haiguskindlustuse alal. Tema tekstist võib nimelt järeldada, et haiguskindlustuse mõttes veondus, näiteks, ei tohi haarata rohkem kui siseriikliku liiklemist.

Kuid mitte üksi TTSi 257. art. oma 1917. a. redaktsioonis ei ole jäänud jõusse. Jõusse on jäänud vormiliselt ka selle artikli 1. märkus. Viimast ei ole seni seadusandlikul teel veel kordagi muudetud. *Expressis verbis* tühistati vaid selle artikli 2. märkus. Aga, olgu tähendatud, seegi praegumaksev märkus sisaldab kontseptsioone, mis on ilmses vastuolus meie tööõiguse pärastiste põhimõtetega.

Mainitud märkuses öeldakse sõna-sõnalt:

„Složnõja torgovo-promõšlennõja predprijatija, sostojaščija iz neskolkih otraslei, podčinjajutsja deistviju pravil,

izložennõh v sei Glave Tret'ei, liš otnositelno otraslei, koto-
rõja sootvetstvujut priznakam perečislennõh v sei (257) stat'e
predprijatii.“

Esitatud teksti sõnastusest nähtub, et kõnesolev märkus sisaldab erilise „kombineeritud käitise“ mõiste. Meie uus töönduse määritelu tunneb aga ainult ühtlase käitise kontseptsiooni. Kombineeritud käitisi ei ole Eestis juba 1920. aastast saadik juriidiliselt enam olemas. Et meie töönduse mõiste on ühtlane, haarates endasse ka kõik omaaegsed töönduslikud „eriharud-otrasli“, siis ei või õiguslikult olla praegu ka mingeid ettevõtteid, mis võiksid koosneda mitmest eriharust. Selle tõttu tuleb mainitud märkusest maha kustutada teksti alul sõna „složnõja“ ja teksti keskel sõnad „sosto-
jaščija iz neskolkih otraslei“. Kuid seesuguse korrektuuri tagajärjel kaotavad TTSi 257. art. 1. märkuse ülejäänud sisuosisedki oma mõtte täiesti. Sel viisil jääb meie muude tööõiguslike küsimuste muutunud olustikus ka seegi vormiliselt veel jõus olev märkus sisutuks. Oma nüüdsel kujul ta on vastavale artiklile vaid mittemidagiütlevaks, eksitavaks lisandiks.

Tegelikult näib olevat täiesti ükskõik, kas määritella haiguskindlustuse alla kuuluvaid tööalasid uute seaduste või TTSi 257. artikli endise sisu järgi. Tundub, et 1924. a. seadus toob needsamad tööalad haiguskindlustusse tagasi, mida ta TTSis on tühiseks teinud. Näib, et TTSi 257. artikli vanale sisustikule on tulnud pärastise tööndusmõiste kaudu vaid uus maksvuse alus.

Lähem analüüs osutab siin siiski teatavaid erinevusi. Kuigi tööalad on nii sel kui teisel juhul nimeliselt ühed ja samad, ilmnevad erinevused juba nende ulatuse täpsamas piiratluses. Vanasti arvestati töönduse all kitsamas mõttes üksnes vabrikuid ja tehaseid, nüüd aga igasuguseid töönduslike käitisi, mille sihiks on olemasolevaid seadiseid, aineid või energiat muundada. Kaevandusliku töönduse erialal arvestati vanasti ainult tehaseid, nüüd aga igasuguseid kaevanduslike käitisi, mille sihiks on maapõuevarade tehniline muundamine. Veonduse alal arvestati varemalt ainult käitisi sisevetes, raudteil ja trammiliinidel, nüüd aga igasuguseid käitisi inimeste ja asjade veoks. Siiski uue seaduse veeteede kaugesõidu käitisi ei tule haiguskindlustuse alla arvata: vabrikute, tehaste ja käsitööstuse tööõiguslik vahetegu on meil

oma mõtte kaotanud, kauge- ja rannasõidu mõisted on aga maksvad.

Erinevusi tuleb nähtavale veel muiski põhimõtteis. Nii, näiteks, ei küsita enam töõnduslikkude kaitiste man nende konkreetse sihi järgi. Haiguskindlustuse kohustise alla arvamise juures on tähtis praegu ainult üks tunnus: et vastav kaitis taotleks teatava majandusliku olustiku loomist või selle muundamist. Haiguskindlustuse kohustise alla arvatav kaitis ei tarvitse olla ilmingimata loov ja ehitav, vaid võib olla hävitav ja lammutav. Olgu mainitud, et ka Riigikohtu administratiivosakond on ühes oma mulluses otsuses²³ konstateerinud, et eesti kaitise mõistele ei ole sihimoment sugugi tähtis. Vähemalt ta on konstateerinud, et see siht ei tarvitse olla ilmingimata just tulunduslik. Tõepoolest tulunduslik siht ei ole mõõtuandev isegi mitte meie töõndusõiguses, ammugi siis mitte töõõiguses.

Otsese omaniku õigustest kruntrendile (obrokile) antud kinnisvara suhtes.

T. Grünthal.

I.

Kahtlemata on kruntrendi- ehk obrokiõigus oma juriidilise konstruktsiooni poolest üks vaieldavamaid ning segasemaid probleeme BES asjaõiguslikus osas. Kuigi väliselt see õiguslik instituut mitmeti sarnaneb rooma õiguses välja arenenud *emphyteutis*'ega, mida muu seas tõsitavad ka BES §§ 1325—1327 ja 1330—1333 all toodud õigusallikad, on ta siiski tõeliselt arenenud ja välja kujunenud keskaegseist saksa linnaõiguste normidest. Tema eritunnuseks on eeskätt nn. jaotatud omandiõigus (*dominium divisum*), mis teooria välja arenes feodaalsel Saksamaal. Linnad, olles huvitatud oma töõnduse ning kaubanduse tõusust, katsusid kõigiti oma kodanikkonda suurendada, andes oma tühje maa-alasid hoonestamiseks ning asustamiseks. Esiotsa anti krunte välja tasuta, hiljemini hakati võtma väikest maksu, nn. Grund-

²³ Vt. RkxA t. nr. 741 II, 1930, refereeritud „Õiguses“ 1931, nr. 2, lk. 90 jj.

zins'i. Kuid keskaegne linn oli puhtseisuslik organisatsioon, kuhu uusi liikmeid vastu võeti ettevaatlikult, kontrolliga. Linnad valvasid hoolsasti selle järgi, et nende maatükid ja neile ehitatud hooned satuksid neile vastuvõetavate isikute kätte. Sel põhjusel ei tahtud krunte päriks müüa, vaid maaomanik katsus enesele säilitada kasutamisele antud maatüki suhtes mingisugust näilist omandiõigust, mis tal võimaldas krundi võõrandamisel tarvitada ostueesõigust ja sellega vältida krundi üleminekut vastuvõtmatule isikule. Mõnel pool, näit. Poolas ja Leedus, aitas aga kruntrendi tekkimisele kaasa riigivõimu keeld maad mõnele rahvakihile või seisusele müüa (näit. kuningas Joann Albrechti konstitutsioon a. 1496)¹.

Ka saksa kolonistide poolt rajatud Balti linnad hakkasid varakult krunte obrokile andma, kusjuures õiguslikud vahekorrad reguleeriti vastavate saksa linnaõiguste abil, milleks eriti oli Lüübeki õigus 1282. a. Ka siin oli kruntrent esialgu tuntud ainult linnades, kuid võrdlemisi varakult hakati aga ka maal, eriti Kuramaal, sel alusel maatükke välja andma². Ka praegu ei tee BES (§ 1324) mingit takistust maal asetsevaid krunte obrokile anda.

Obrokiõigus, olles arenenud omapärase keskaegse ühiskonna elutarvidustest, põhinedes saksa õiguses kujunenud jaotatud omandiõiguse teooriale, ja olles samal ajal mõjustatud rooma õiguse eeskujudest, pole jõudnud siiski areneda loogiliselt ühtlaseks õigusinstituudiks. Juba vastavate BES normide pealiskaudsel vaatlemiselgi selgub, et need on sagedasti üksteisega vastuolus ega sobi kokkukõlla hästi teiste asjaõigusi korraldavate normidega. Ka BES kodifitseerimisel pole suudetud neid paheid vältida, mille tõttu siin tänini valitseb endiselt õigusmõistete ning põhimõtete vasturääkivus ja segu, mis tegelikule juristile, samuti ka teoreetikule valmistab palju peamurdmist. Obrokiõigusest tekib aga tüliküsimusi kohtutes kaunis palju, sest suur osa meie linnade majaomanikke on oma hooned ehitanud neile obrokile antud maatükkidele. Linnad ise on viimase ajani sel alusel ehituskrunte välja andnud, samuti kirikud, Tartu ülikool ning ka

¹ Ven. Sen. tsiviildep. otsused 1877. a. nr. nr. 109—115, 119 ja 1883. a. nr. 106.

² Erdmann, System II, lk. 237, märk. 8.

eraisikud. Ka riigil on linnades palju krunte obrokile antud. — Balti kohtute praksis enne 1889. a. reformi on kruntrendi suhtes olnud kaunis kõikuv, nagu nähtub Zwingmanni kogus toodud otsuseist. On katsutud segaseid ja vastukäivaid seadusnorme tõlgendada tegeliku elu seisukohalt, ignoreerides seejuures aga seaduse enese täpsaid eeskirju ning selget teksti. Näitena võiks tuua Riia raekohtu otsuse (Zwingmann, Vk. nr. 727), kus otsese omaniku õigusi obrokile antud kinnisvara suhtes iseloomustatud kui *jus in re aliena*. Nagu aga Erdmann õieti tähendab³, käib säärane vaatekoht täiesti BES §§ 951, 1324 ja 3223 reeglite vastu⁴. Säärast seisukoha võtmist soodustas tihti see faktiline seisukord, taba, kuidas juba ammust ajast obrokupidajad krunte kasustasid, võõrandades ja koormates neid otsese omaniku loata, lugeses endid nende tõelisiks omanikeks. Otsesed omanikud ise harilikult endid obrokupidaja õigustesse ei seganud, mitmed linnad olid kinnistusjaoskondadele saatnud üldised avaldused, et nad obrokikruntide võõrandamist ja panditamist ei takista ja selleks üksikuil juhtudel nende nõusolekut tarvis pole. Seega oli tegelikult tekkinud olukord, kus obrokikruntide pidamine toimus rohkem tava kui positiivse õiguse põhjal⁵. Asjaolu, mis näitab, et BES vastavad normid ei suutnud juba aastakümnete eest rahuldada intensiivsemaks muutunud elunõudeid. Seda enam võib seda tõsitada nüüdisaja kohta. Kui enne sõda ning revolutsiooni obrokiraha otsest omanikku rahuldas ja sellest linnakassadesse võrdlemisi ilusaid summasid kogunes, on nüüd rahakursi langedes (1 rubla = 1½ senti) obrokiraha kaotanud igasuguse majandusliku tähtsuse. See on nii väike, et selle sissenõudmine ei tasu kulusid. Selle tõttu on otsesed omanikud hakanud neid vähe-seid õigusi kasustama, mis seadus neile obrokile antud krun-tide suhtes reserveerib. Need õigused, nagu allpool näeme, on aga üldiselt väga piiratud. Olulisem neist on BES § 1327 ette nähtud ostueesõigus, mille järgi otsesel omanikul on õigus obrokikrundi võõrandamisel seda oma täielisse oman-

³ System, II, lk. 243, märk. 1.

⁴ Ometi püüab säärast seisukohta kaitseda W. Freymann oma artiklis „Das Nutzungseigentum“, Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft, 1926/1927, 3. Heft.

⁵ Kupffer, Das Grundzinsrecht, Dorpater jur. Studien, IV, lk. 107—116. Erdmann, System, II, lk. 245, märk. 3.

disse tagasi osta. Ses suhtes on meie Riigikohus temani ulatunud kassatsioonkaebuste põhjal andnud seletusi kahel juhul (vt. 1925. a. avaldatud otsuste kogus nr. nr. 70 ja 73).

II.

Tegelik elu toob aga praegustes erakordsetes oludes kohututele iga päev lahendada küsimusi, millised stabiilsel aja-järgul üldse ei tõusetuks. Mõned obrokileantud kinnisvarade omanikud on katsunud oma otsest omandiõigust koormata hüpoteekidega krundikasustaja (*domini utilis*) nõusolekuta. Tekib küsimus, kas säärane asi meie seaduste põhjal on võimalik. Kinnistusjaoskonnad ja ka kohtud on selles suhtes asunud eitavale seisukohale. Et selles küsimuses täit selgust saada, on tarvis määritleda neid õigusvahekordi, mis BES normide järgi valitsevad kruntrendile (obrokile) antud kinnisvara suhtes selle otseste omaniku (*domini directi*) ja kasustaja-omaniku (*domini utilis*) vahel.

Nagu järgneb BES §§ 1324, 1325, 1326, 942 ja 947 ühisest mõttest, kujundab obrokupidamisõigus enesest igaveseks ajaks seatud, järelkult pärandatavat õigust teatud kinnisvara kasustada omandiõiguse alusel. Lähemalt fikseerib seda õigust § 942, nimetades seda jaotatud omandiõiguseks (sobstvennost razdelennaja; das geteilte Eigentum), kus omandiõigus on jaotatud kaheks osaks, nimelt otseste omandiõiguseks (*dominium directum*) ja kasustamis- ning valdusõiguseks omandiõiguse alusel (*dominium utile*). Kinnisvara otseste omanikule kuulub ainult õigus kinnisvara olemusele, substantstile, nn. Erbname (BES § 951), mis seisab selles, et otseste omanikul on obrokikrundi kasustamisõiguse võõrandamisel ostueesõigus (§ 1327), samuti on tal õigus taotleda nõude korras obrokikrundi avalikku sundvõõrandamist, kui obrokiraha kolm aastat järgemööda jäänud tasumata (BES § 1331, RkhT t. 17. X 1929 Fresede ja Urbanite asjas, avaldatud nr. 81 all); tema loata ei või obrokipidaja krundi ennast koormata hüpoteekidega ning servituutidega, välja arvatud krundile obrokipidaja poolt ehitatud hooned⁶ (BES

⁶ Hoonete hüpoteekidega koormamine, lahus krundist, paistab olevat väga vaieldav küsimus. Oleks raske siin kokkukõlastada § 1329-dal §§ 771 1357 märk., 1358 märk. 2, 1569 ja Not. sead. § 310-ga. Kuid see küsimus vajab omaette käsitlemist ega mahu käesoleva kirjutise piiridesse.

§ 1329). Krundikasustajalt on tal õigus saada iga aasta obrokiraha, mida kumbki pool ei või ükskõigelt tõsta või alandada, olgu siis, kui teisiti oli kokku lepitud. Seda raha ei või otsene omanik tõsta isegi siis, kui obrokiõigus võõrandatud uuele pidajale (§ 1333). Obrokipidajale, kui kasustamisomanikule, kuulub ainuüksi ning tervelt kinnisvara valdamis- ning kasustamisõigus, kui ka osa õigusi kinnisvara olemusele enesele (BES §§ 947, 1256). Järelikult omab ta kõiki õigusi, mis üldiselt kuuluvad omanikule kinnisvara täieliku ning absoluutse valdamise suhtes (§§ 871—876), kuid ainult sel määral, kuivõrt ei kannata säärase valdamise teostamisel kinnisvara olemus, substants, *fundus* ise (§ 947). Otsese omaniku enese korraldamisõigus kruntrendile antud kinnisvara suhtes on seega väga kitsendatud ja see piirdub purgivalt seaduses loendatud juhtudega (§§ 951, 1324, 1327, 1329, 1331), mis sisaldavad endis ainult mõningaid kontrollimisõigusi *domini utilis*'e tegevuse suhtes, kuid neiski ei leidu ühtki õigust otsesele omanikule aktiivselt kinnisvara valdamisest või kasustamisest osa võtta. Ei saa seepärast ka juttu olla sellest, et otsene omanik võiks kruntrendile antud kinnisvara hüpoteekidega koormata, sest § 1386 järgi võib asja panditada ikkagi ainult see, kellel meelevald on seda vabalt käsustada (*wer überhaupt das freie Verfügungsrecht über seine Sache hat*). Säärast õigust pole aga otsesel omanikul kruntrendile antud kinnisvara suhtes. Ekslik oleks arvata, et kui § 1329 obrokipidajat ei luba krunti hüpoteekidega koormata otsese omaniku nõusolekuta, siis sellest peaks järgnema, et otsene omanik ise võiks seda kinnisvara obrokipidaja nõusolekuta hüpoteegilises korras panditada, mis kahtlemata viimase kasustamis- ning valdamisõigusi riivaks, eriti sel korral, kui kinnisvara hüpoteegivõla sissenõudmisel määrataks sundmüügile⁷. Otsene omanik võiks kinnisvarale hüpo-

⁷ Kui Erdmann (System, II, lk. 243, märk. 2) peab võimalikuks, et otsene omanik võib oma *nudum dominium*'i, mis tal *fundus*'e kohta olemas (Erurname), panditada, siis saaks sellega ainult niipalju nõus olla, kuipalju siin mõeldud on BES §§ 1335 ja 1357 ette nähtud õiguste panditamist, kuid mingisugusest hüpoteegi tegemisest õigusele kui säärasele, s. o. mitterealsele asjale (§§ 529, 535 ja 536) ei saaks pärast 1889. a. kohtureformi juttu olla.

teeke kanda ainult obrokpidaja nõusolekul, nagu järgneb kaudselt muu seas ka § 1584 sisust^a.

Kuna aga 1889. a. 9. juuli seaduse põhjal, mis vastavalt BES § 1357 märk., 1569 märgitud, hüpoteeke võimalik on kanda ainult kinnisvarale, kui reaalsele asjale, millel kinnistusregistris avatud omaette osa, ja BES § 1358 märk. 2 ja Not. sead. § 310 p. 2 (*in fine*) põhjal iga kinnisvara hüpoteegiline vastutus on jaotamatu, moodustades tükeldamatut tervikut, mis pärast seadus otseselt keelab kinnisvarast üksikuid reaalseid osi kui ka kaasomanikule kuuluva mõttelise osa osi hüpoteekidega koormata (vt. ka Vene Sen. ts. kass. dep. otsus 1912. a. nr. 110), siis sõltumata ülaltoodust, ei saaks juttu olla ka BES § 1357 ette nähtud õiguste panditamise alla viia võimalust otsesele omanikule temale kruntrendi suhtes kuuluvat õigust (Erbname, § 951), lahus sellest kinnisvarast, omaette väärtusena panditada hüpoteegilises korras ja säärast teatud õiguse (*nudum dominium*) panditamist kanda kinnisvara kui reaalse asja jaoks avatud kinnistusregistri osa IV jao 1 ja 2 lahtrisse (Not. sead. § 323). Vastupidine seisukoht tähendaks eitada täielikult hüpoteegilise vastutuse jagamatust, mis fikseeritud meie seadusis; samuti kitseneks kahtlemata selle läbi obrokpidaja kasustamisõigus ja muutuks üldse problemaatiliseks, mis aga täielikult seisaks vastuolus kruntrendi kui õigusinstituudi üldise eesmärgiga ning põhimõtetega. Kuna kruntrendile antud kinnisvara jaoks peetakse kinnistusregistris omaette osa (Not. sead. §§ 320 p. 2, 309) vastavate jagude ning lahtritega, ning kõik seda kinnisvara koormavad võlad kantakse hariliku korra järgi IV jao lahtritesse, siis säärasel korral, kui see kinnisvara avalikul sündmüügil võõrandataks, ütleme, otsese omaniku poolt tehtud hüpoteekide rahuldamiseks, tuleksid TKS § 1874, BES §§ 3967 ja 1602 põhjal kustutamisele kõik seda kinnisvara koormavad võlad, mis kõik on kantud ühte ja samasse lahtrisse, sõltumata sellest, kas need olid sinna kantud otsese omaniku või pandipidaja poolt. Järelikult, kui otsene omanik

^a Selles seadusnormis on jutt küll ainult pandivaldaja (Pfandbesitzer) nõusolekust, kuid nagu Nolcken põhjendatult väidab (Svod graždanskih uzakoneniĭ, joonealune märkus 321. lk. § 1584 juurde), on see seadusnorm 1889. a. kokkukõlastamata jäänud uue hüpoteegiseadusega, mis tuleb seletada redaktsioonilise hooletusega. Seepärast tuleb ka selles §, nagu 1580, lugeda pandivaldaja asemel üldse kinnisvara kasustajat omandiõiguse alusel.

võiks kinnisvara omal loal hüpoteekidega koormata, avaneks sellega võimalus tema võlgade rahuldamiseks kinnisvara sundmüügile ajada, millega kustutatakse ka need pandiõigused, mis samale kinnisvarale või sellele püstitatud hooneile (BES § 1329) kandnud obrokipidaja. On pikema jututa selge, et säärase võimaluse juures obrokiõigusest, kui igaveseks ajaks seatud kinnisvara kasustamisõigusest omandiõiguse alusel ei jääks tegelikus elus palju järele.

Lõppkokkuvõttena peame tulema järeldusele, et obrokiõigus säärasel kujul, nagu ta fikseeritud BES normides, ei vasta praegusaja nõudeile. Kuigi otsese omaniku õigused siin on väga piiratud, oleneb krundi kasustaja ja tegelik valdaja siiski reaalkrediidi nõutamisel, mille aluseks meil on hüpoteek, vägagi otsesest omanikust. Samuti poleks iga kord obligatsioonide pidajate huvid küllaldaselt kaitstud, seda eriti seepärast, et hoonele, kui säärasele, kindlustatud hüpoteek on vaieldav kõige pealt teoreetilisest seisukohast ja teiseks võib hoone hävida, obrokipidaja võib ta maha lõhkuda, mille tõttu obligatsioon osutuks õhule tehtuks. Kuid ka otsene omanik ise oma *nudum dominium*'iga pole hiilgavas seisukorras: ta majanduslik kasu kinnisvarast obrokiraha näol on kaotanud rahakursi langedes igasuguse tähtsuse. Summad, mis linnad ja Tartu ülikool praegusel ajal oma obrokile antud kruntide eest saavad, on naeruväärt väikesed. Juba puht rahvamajanduslikust seisukohast peaks seadusandja siin oma korraldustega endise tasakaalu jalule seadma, kas tõstes obrokiraha tegeliku elu nõuetele vastavalt või võimaldades vastava tasu eest obrokile antud maatükkide päriseks ostmist. Kui aga soovitakse, et obrokiõigus edasi püsiks meie eraõiguse süsteemis, siis on siin põhjalik ümberkorraldus ja seadusnormide puhastamine keskaegsest umbrohust paratamatu.

Mõned märkused Pärandusemaksu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse juurde.

H. Tiik.

RT 62 — 1931 on avaldatud Pärandusemaksu seaduse muutmise ja täiendamise seadus, millega on tehtud mitmed olulised muudatused meil maksvas Pärandusmaksu seaduses.

Käesolevate ridade ülesanne on käsitleda mõnda küsimust, mis on tõusetunud ühenduses nimetatud seadusega maksuma pandud muudatustega pärandi maksustamise korras.

Kõige pealt torkab silma, et oluliselt on muudetud Pärandusmaksu seaduse § 2 ning sellele lisandatud veel § 2¹. Pärandusmaksu seaduse § 2 endise redaktsiooni järgi olid maksuvabad pärandid, mille väärtus oli alla 30 krooni, olenemata sellest, kellele nad üle läksid. Nüüd on seda alammäära tõstetud 1000 kroonini, kui pärand läheb § 3 p. a-s (uues redaktsioonis) tähendatud pärandijätja abikaasale, ülenevaile või alanevaile sugulastele või adopteeritud lastele, kusjuures sama seaduse § 5 põhjal (samuti uues redaktsioonis) vaba on ka igaühele neist isikuist kuuluv pärandiosa, kui selle osa koguväärtus ei ületa 1000 krooni. Kõigi teiste pärijate suhtes on vastavaks alammääraks 500 krooni. Seejuures on aga muutmata jäänud Pärandusmaksu sead. § 21, mis määrab, et pärija on kohustatud tasuma ka legaataaridele määratud väljamaksude pealt pärandusmaksu, kui üksiku väljamaksu summa ei ületa 30 krooni, kusjuures tal on õigus seda tasunud maksu tagasi nõuda isikuilt, kelle eest ta maksu on tasunud. Miks ei ole ka siin tõstetud maksualuse legaadi väärtuse alammäära? Maksustamisel tekib imelik seisukord: Pärija, kes näiteks pärib 900-kroonise pärandi, on pärandusmaksu maksmisest vabastatud, seejuures aga nõutakse maksu nimetatud pärandist tasuda tuleva legaadi pealt, mille väärtus on näiteks 30 või 40 krooni. Jääb arusaamatuks, miks on seaduseandja, jättes muutmata Pärandusmaksu seaduse § 21 ette nähtud alammäära, tahtnud asetada legaataarid vähem-õigustatud seisukorda, võrreldes pärijatega, kuna niihästi pärand kui ka legaadid lähevad üle ikkagi ühel alusel, nimelt pärandijätja viimase tahte — testamendi — põhjal.

Oluliselt on muudetud ning lihtsustatud Pärandusmaksu seaduse § 3 ette nähtud pärijate klassifikatsiooni maksu võtmisel. Endises redaktsioonis nägi § 3 ette neli pärijate liiki, kusjuures iga liigi jaoks, olenedes suguluse lähedusest, olid ette nähtud erilised maksumäärad. Uues redaktsioonis näeb § 3 ette ainult kolm järku pärijaid. Nimelt on endises Pärandusmaksu seaduses § 3 punkt d all tähendatud kolmanda ja neljanda järgu sugulaste kohta ette nähtud erilised maksumäärad ära jäetud ning endise seaduse § 3 p. d ja e all ette

nähtud pärijate kohta ühised maksumäärad maksuma pandud. Viimased on väljendust leidnud § 3 p. d all. Sama §-i punkt e on kaotatud. Siinjuures on aga jällegi muutmata kujul maksuma jäetud § 28 juures olev märkus, kus on ette nähtud, et Eesti vabariigis surnud välismaalase pärandi üleandmise puhul välismaa diplomaatilisele esindajale, kui pärijate sugulusvahekord kadunuga ei ole kindlaks tehtud, võetakse pärandusmaksu § 3 p. e põhjal. Punkt e aga, nagu eespool selgitatud, puudub Pärandusmaksu seaduse § 3-s tema praegusel kujul. Muudetud on ka pärandusmaksu järelevalve teostamise korda. Endise korra järgi teostas Pärandusmaksu sead. § 9 põhjal järelevalvet Maksudevalitsus, nüüd on aga viimane asendatud kohapealsete ametnikkudega — maksuinspektoritega.

Tähelepanu äratav on aga eriti Pärandusmaksu seaduse § 9 teine lõige. Endise korra järgi olid kohtud, administratiivasutised, ametnikud ja omavalitsused kohustatud Maksudevalitsusele teatama igast pärandamisjuhust, juurde lisades andmed pärandi koosseisu üle. Seega tuli endise korra järgi informeerida Maksudevalitsust neil juhtudel, mil kohtuja ametivõimud kindlaks olid teinud, et pärandi üleminek oli tegelikult aset leidnud või teostamisel. Pärandusmaksu seaduse § 9 muudetud redaktsioon oma teises lõikes määrab aga: „Kõik kohtud, administratiivasutised, ametnikud ja omavalitsused on kohustatud teatama vastavale maksuinspektorile igast pärandi avanemisest, lisandades andmeid pärandi koosseisu üle.“ BES § 2581 põhjal avaneb aga pärand siis, kui pärandaja sureb. Loogiline järeldus on, et nüüd Pärandusmaksu sead. § 9 täpsa mõtte järgi on kõik kohtud ja ametiasutised kohustatud maksuinspektorile teatama igast surmajuhust, mis neile teatavaks saab, ning juurde lisama neil olevad andmed pärandajast järele jäänud varanduse kohta. Sellest järgneb omakorda, et eriti politseiasutised ning kohtud on kohustatud maksuinspektorile teatama pärandi avanemisest TKS §§ 1971—1973 ette nähtud pärandite hoiulevõtmise juhtudel. Nähtavasti on seaduseandja, tehes kohtu- ning ametiasutistele kohustavaks teatamise pärandite avanemisest, tahtnud teostada kontrolli avanenud pärandi üle, ning seda selleks, et kätte saada maksu ka neilt päranditelt, kus pärijad end ei lase kohtulikult pärimisõigustesse kinnitada, kuna meil maksva BES § 2621

jj. järgi pärimisõigustesse kinnitamine ei ole sunduslik, vaid pärand läheb üle, kui pärija on pärandi vastu võtnud. Eriti kinnitavad eeltoodud need määrused, mis on väljendatud Pärandusmaksu seaduse § 2 juurde lisatud uues artiklis, § 2¹. Endise Pärandusmaksu seaduse § 2 redaktsioonis oli ette nähtud, et „kodune sissesead, mis sissetulekut ei too ega kauplus- ehk tööstusabinõuks ei ole, on pärandusmaksust vaba“. Praegumaksva Pärandusmaksu sead. § 2¹ näeb aga ette, et kodune sissesead, mis ei too tulu, kui ta ei olnud pärandijätjal äriesemeks ega kuulu kinnisvarade või äriliste ettevõtete päraldiste hulka ega ületa oma väärtuselt 2000 krooni, on pärandusmaksust vaba sel korral, kui pärijaiks ilmuvad isikud, kes nähtud ette §3 p. a all. Seega oli varemini pärandusmaksust vaba kodune sissesead, olenemata oma väärtusest ning olenemata sellest, kellele ta pärandusel üle läks. Nüüd aga on pärandusmaksust vaba mainitud sissesead ainult siis, kui tema väärtus ei ületa 2000 krooni ning üle läheb pärandaja lähematele sugulastele. Et seaduseandja on seega tahtnud maksustamisele kuuluvaiks tunnistada ka kodust sisseseadu, kui ta ei ületa 2000 krooni ega lähe üle lähematele sugulastele, seda näitab selgesti ka seletuskiri, mis on lisatud juurde seadusprojektile tema esitamisel Riigikogule. Selles seletuskirjas loeme: „Selle kõrval tahab seaduseelnõu korraldada ka tarvilikuks osutunud vallasvarade maksustamist. Endise korra juures puudutas päranduse maksustamine peamiselt kinnisvarasid. Vallasvara kuulus maksustamisele ainult siis, kui tal oli kaubanduslik või tööstuslik iseloom, kuna aga kodune sisseseade ei kuulunud maksustamisele, vaatamata selle väärtuse suurusele. Esitatava seaduseelnõu järgi kuuluks maksustamisele ka kodune sisseseade, kui selle väärtus ületab 2000 krooni. 2000-kroonise miinimumi juures ei loo vallasvara maksustamine küll mingit uut tuluallikat, aitab aga küll ühtlustada pärandusmaksust varade liikide suhtes.“ Pöördudes tagasi § 2¹ juurde näeme, et seal on edasi määratud järgmiselt: „Koduse sisseseade väärtuse ja selle iseloomu kohta annavad pärijad kohalikule maksuinspektorile deklaratsiooni, mida maksuinspektor kontrollib, vajaduse korral asjatundjate abil. Maksuinspektori poolt tehtud hindamine võetakse maksustamise aluseks. Kaebused maksuinspektori hindamise otsuse vastu esitatakse Otsekoheste Maksude Peakomiteele kahe nädala jooksul, arva-

tes otsuse ärakirja saamise päevast, maksuinspektori kaudu. Otsekoheste Maksude Peakomitee võib toimetada ümberhindamist, vajaduse korral asjatundjate abil. Otsekoheste Maksude Peakomitee otsuse peale võib kaevata edasi Riigikohtusse ühe kuu jooksul, arvates otsuse ärakirja saamise päevast, kusjuures kaebused esitatakse edasikaevatava instantsi kaudu.“

Neist reeglitest paistab eriti silma, et pärijad peavad, olenemata § 11 ette nähtud deklaratsiooni esitamisest koh tule, veel eri deklaratsiooni esitama maksuinspektorile koduse sisseseadu iseloomu ja väärtuse kohta. Ka peavad need pärijad, kes pärimisõigustesse kinnitamise palvega kohtu poole ei pöördu, samuti esitama säärase deklaratsiooni. Kas aga sääraseid deklaratsioone tõepoolest maksuinspektoritele esitama hakatakse, näib väga kahtlane olevat ja seda juba sel põhjusel, et nende deklaratsioonide mitteesitamise puhul mingit sanktsiooni ette nähtud ei ole, samuti ei ole ka kindlaks määratud selleks tähtaega. Ei ole ka § 2¹ ette nähtud, et kohus, kes pärijate pärimisõigustesse kinnitamist toimetab, oleks kohustatud valvama säärase deklaratsiooni maksuinspektorile esitamise järgi, sest § 9 põhjal teostab järelevalvet sama maksuinspektor. Mida saab lõpuks teha maksuinspektor, kellele § 9 korras on teatatud mõne pärandi avanemisest ühes esialgsete ja umbkaudsete andmetega pärandi koosseisu kohta? Nähtavasti ainult sõda, et oodates mõni aeg deklaratsiooni saabumist ja seda mitte saades, ta on sunnitud Pärandusmaksu seaduse § 19 korras, nagu endisegi korra puhul, asuma ise tarviliste teadete hankimisele ning pärast seda maksu määramisele. Sellest näeme, et seaduseandja tahe sundida neid pärijaid, kes kohtu poole ei pöördu pärimisõigustesse kinnitamise palvega, esitama andmeid nende poolt BES § 2621 jj. alusel lihtsa vastuvõtmisega saadud pärandi kohta jääb enamikul juhtudel tulemusteta just sellepärast, et mingit sanktsiooni seaduses ei ole ette nähtud selle tegematajätmise puhuks. Ka ei saa neilt pärijailt nõuda § 14 ette nähtud viivitusraha, kuna viimane on ette nähtud vaid deklaratsioonide hilinenud esitamise puhul kohtule, nagu selgub § 13, ja teiseks seepärast, et § 2¹-s ei ole, nagu juba eespool tähendatud, mingit maksuinspektorile deklaratsiooni esitamise tähtpäeva ette nähtud. Kuid ka sel juhul, kui kohtus on alustatud pärijate pärimisõigustesse

kinnitamise toimetused, jääb seisukord endiseks, sest kuigi kohtule esitatud deklaratsioonid on tähendatud ka kodune sisse- ja väljastamine, puuduvad kohtul juhtnöörid selle tõelise väärtuse kontrollimiseks. Kohus võib ainult § 12 korras lisateateid nõuda. Kontrollimist ja hindamist võib teostada vaid maksuinspektor, kes ära kirja saab kohtule esitatud pärandideklaratsioonist. Näib, et säärase hindamise ning selle peale edasikaebamise puhul Otsekooste Maksude Peakomitee ja Riigikohtule kohus peab loomulikult asja seisma panema seni, kuni hindamise puhul tekkinud vaidlus lahendatud. *Expressis verbis* aga seda küll seaduses kuski öeldud ei ole.

Edasi on muudetud Pärandusmaksu seaduse § 19 ette nähtud korda pärandusmaksu määramisel, kui pärijad ei esita deklaratsiooni kohtule (sama ka § 21 ette nähtud teadaannet maksuinspektorile) või kui hiljemini ilmsiks tulevad varandused, mis esialgses teadaandes ei olnud tähendatud (Pärandusmaksu sead. § 26). Neil juhtudel on maksuinspektor õigustatud ise tarvilikke teateid koguma ning nende põhjal pärandusmaksu summa määrama. Endise korra järgi võisid asjaosalised selle määruse vastu tõsta vaidlusi kahe nädala jooksul ning nende esitamise korral pidi Maksudevalitsus asja edasi saatma kohtu otsustada.

Seejuures otsustas kohus asja mitte kui mingi edasikaebainstants Maksudevalitsuse otsuse peale (mida näitab ka see, et esitada tuli mitte kaebus, vaid lihtne vastulause), mispärast kohus ka asja lahendas ja maksu määras niiõelda esimese instantsina, sest vastulause esitamisega tühistus kõigi tagajärgedega Maksudevalitsuse otsus. Nüüd aga näeb Pärandusmaksu seaduse § 19 ette, et asjaosalised, mitte rahul olles maksuinspektori määrusega, peavad selle peale esitama juba kaebuse, mille otsustamine kuulub Otsekooste Maksude Peakomitee. Viimase otsuste peale on loomulikult edasikaebamise võimalus revisjonkaebusega adm.-kohtu korras Riigikohtule. Seega näeme, et endise korra järgi lahendasid Pärandusmaksu sead. § 19 korras määratud maksu puhul tekkinud vaidlusi tsiviilkohtud Riigikohtu tsiviilosa-konnani, nüüd aga Otsekooste Maksude Peakomitee ning Riigikohtu administratiivosakond. On selge, et selle uue korra juures jäävad tsiviilkohtul nii mõnedki toimetused ära. Seda eriti neis kohtutes, kus on arutamisel olnud pärandid, mille

hulka kuuluvad tasusaamise õigused võõrandatud mõisade eest, kuna nüüd ja lähemas tulevikus nende tasude suuruste selgumisel ning väljamaksmise teostamisel paratamatult määramisele kuulub pärandusmaks §§ 19 ja 26 korras, sest neis asjus tuli pärandusajade arutamisel pärandusmaksu võtmine edasi lükata seni kuni selgub päranduse teel üle läinud tasu suurus.

Erilist huvi äratavad Pärandusemaksu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse lõppu, peatükk IV alla paigutatud „Ülemineku eeskirjad“. Viimased oma esimeses lõikes määravad: „Käesoleval seadusel on tagasiulatuv jõud ka enne tema maksamahakkamist pärandusejätja surmaga avanenud päranduste suhtes ainult siis, kui nende päranduste kohta esitatakse deklaratsioon hiljemalt 1 aasta jooksul pärast käesoleva seaduse maksamahakkamist. Tähendatud aasta jooksul võetakse viivituseraha vaid selle aasta viivitatud kuudelt.“ Neist reeglitest paistab otseselt, et seaduseandja on tahtnud ergutada pärimisvahekordade korraldamist neis asjus, kus pärijad senise kõrge maksu kartusel ei ole sammusid astunud pärimisõigustesse kinnitamise suhtes. Selleks ongi nähtavasti antud see üheaastane tähtaeg. Tohiks vist päris kindel olla, et tähendatud ühe aasta jooksul (välja arvatud selle aasta viivitatud kuud) ei ole lubatud viivitusraha võtta kõigis arutuseleolevais kui ka selle aasta jooksul algatatavais asjus. Vastasel korral tekiks äärmiselt ebaõiglane seisukord, sest juhul, kui näit. 1923. või 1924. a. on ühel ajal surnud kaks isikut ning ühe pärijad, kes on pärimisasja alustanud ning deklaratsiooni esitanud 1931. a. alul, peaksid maksma viivitusrahana õige tunduva summa, seejuures teise isiku pärijad, kes esitavad deklaratsiooni 1931. a. teisel poolel või ka 1932. aasta alul — seega veel suuremas viivituses olles —, oleksid kohustatud maksma viivitusraha vaid mõne kuu eest.

Samuti on „Ülemineku eeskirjade“ teise lõike põhjal seaduse muudatusel tagasiulatuv jõud ka pärandite suhtes, mille maksustamise toimetused juba alatud, kuid lõpetamata. Tekib kohe küsimus: Mida tuleb mõista säärase „lõpetamata maksustamise toimetuste“ all? On vist küll selge, et nende all tuleb mõista ainult toimetusi, kus veel puudub seadusejõuline kohtuotsus või maksuinspektori määrus maksu suuruse kindlaksmääramise kohta, mitte aga neid asju, kus see suguste seadusejõuliste otsuste või määrustega on juba

kindlaks määratud pärandusmaksu suurus, kuid pärandusmaks ise veel täielikult sisse nõudmata. Vastasel korral tekiks seisukord, et maksnik, kes on olnud hooletu maksu tasumisel, omandaks õiguse nõuda maksu alandamist muudetud ja vähendatud maksunormide kohaselt, ning maksnik, kes on korralikult ja tähtajal maksu tasunud, peaks leppima sellega, et oma korralikkuse tõttu on tasunud kõrgema maksu, võrreldes korratu maksnikuga.

Märkusi eelmise artikli puhul.

K. Parts.

Eelneva artikli autori arvamusega, nagu peaks meil maksma pandud Pärandusmaksu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse järgi legataare maksustamise suhtes teisiti kohtlema kui otseseid pärijaid, ja nimelt neid pärandusmaksuga maksustama, kui nad pärandist osa saavad üle 30 krooni väärtuses, ei saa leppida.

Nagu üldiselt Pärandusmaksu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelloost teada, taheti uue seadusega vabastada pisikeste pärandite üleminekut pärandusmaksust. Seaduse valmimisel võeti maksustatavate pärandite alammääraks pärandajale ligemal seisvate perekonnaliikmete pärimisel 1000 krooni, kaugemate sugulaste ja võõraste puhul 500 krooni. Nagu selle maksu muutmise seaduse eelnõu seletuskirjast ja tema edaspidise arutamise käigust näha, ei ole kellegi poolt säärast mõtet algatatud ega puudutatud, nagu peaks legaadi näol pärandisaajaid maksustamisel teisiti, karmimalt kohtlema kui neid, kes tsiviilõiguse õpetuse järgi otsese „pärijate“ nime all esinedes pärandist osa saavad. Pärandi üleminekut pärandijätjalt teistele maksustatakse riigi heaks pärandusmaksuga kui varanduse tasuta üleminekut. Maksustaja riigi seisukohalt on ükskõik, kas varanduse omandaja saab selle pärijana või legataarina. Üks avalikkude maksude võtmise põhialuseid on see, et maks olgu oma majanduslikkude aluste poolest ühetaoline. Pärandusmaksu võtmisel ei ole põhjust legataarile üle minevat legaati teisiti kohelda, teistel alustel maksustada, kui otsesele pärijale üle minevat pärandvara.

Kui nüüd võib tõsitada, et seaduseandjal tahet ei olnud legataare maksustamise suhtes erandlikku seisukorda seada ja seks ka mõistlikku põhjust ei ole, siis ei ole juba ise- enesest põhjust vana seaduse parandamisel ja muutmisel mõne üksiku kõrvalise paragrahvi vastava paranduse tege- mata jätmise pärast siin kunstlikult hakata vahet otsima ja kontrollima vahet, mida seaduseandja varemini ei ole teinud ega nüüd tahtnud teha.

Seaduse tõlgendamisel ei või piirduda üksiku määruse analüüsimisega omaette, vaid määrusi peab võtma seoses teis- tega, silmas pidades sealjuures seaduse üldist ehitist ehk süs- teemi.

Eelmise artikli autor tugineb Pärandusmaksu seaduse § 21-le, mis pärijale, kes testamendi põhjal kolmandatele isi- kutele summasid üle 3000 s. välja maksab, kohustise paneb ka nende pealt pärandusmaks ära maksta, kuid tal on õigus selle käest, kelle eest ta maksu ära maksnud, seda maha tõmmata maksmist juures. Seda paragrahvi eelmainitud seisukohalt vaatlemisele võttes näeme, et ta kuulub Pärandus- maksu seaduse teise peatükki, mis pealkirja all „maksu välja- arvamine ja tasumine“ käsitleb kõike seda korda, kuidas, kunas ja kelle poolt peab pärandusest teatama ametiasutisele, kes maksu kindlaks määrab, kunas seda peab tasuma ja mis- sugused tagajärjed tekivad nende määruste mittetäitmisest. § 21 ei kujuta enesest mingit põhimäärust pärandusmaksu võtmise kohta, vaid nimetades, et pärija legataarilt pärandus- maksu arvestada võib 3000- sendisest summast peale, tugines ta ise Pärandusmaksu seaduse väljaandmise ajal maksma pandud põhimäärustele, mis pärandid alla 3000 sendi vää- rtuse pärandusmaksust vabastas. Pärandusmaksu võtmise põhialused on väljendatud Pärandusmaksu seaduse esimeses osas pealkirja all „Üleüldised määrused“, mis koosneb 9 pa- ragrahvist. Selles osas on kindlaks määratud, millistel juhtu- del seda maksu üldse võetakse. Nendes määrustes ei tehta vahet pärija ja legataari vahel; 1920. a. üldmääruste osas ei tarvitata isegi pärija nimetust, vaid räägitakse ainult maksu- võtmisest pärandvara ülemineku eest mitmesugustele isiku- tele, kusjuures maksu kõrgus oleneb ühelt poolt pärandisaa- jate perekondlikust ligidusest pärandajale, teiselt poolt pärandvara väärtusest, mis kellelgi osaks saab. Sealjuures oli § 2p. a-s öeldud, et varandused alla 3000 sendi väärtuse on

pärandusmaksust vabad, ja § 5, et ühe isiku kätte minev pärandiosa, mille koguväärtus on alla 3000 sendi, on maksuvaba. Tänavuaastases Pärandusemaksu muutmise ja täiendamise seaduses on maksuvabade varanduste kui ka üksikule pärijale mineva maksuvaba pärandiosa väärtuse määr tõstetud pärandaja ligemate perekonnaliikmete suhtes 1000 kroonile, kaugemate ja võõraste suhtes 500 kroonile, kuid ei leidu neis ja teistes muudatustes mingit alust vahetegemiseks pärijast ja legataarist pärandisaaajate vahel. § 5 tarvitatakse küll ka sõna „pärija“, kuid nähtavasti selle sõna tavalises mõttes pärandisaaajana, aga mitte selles mõttes, milles teda rooma õiguses ja sellele baseeruvates tsiviilõiguse süsteemides tarvitatakse. Vastandmõistet „legataar“ siin seepärast ka ei leidu.

Kõigest sellest järgneb, et Pärandusmaksu seadus ei tee maksustamisel vahet pärija ja legataari vahel nende sõnade tsiviilõiguslikus mõttes ja sellest järgneb, et selle seaduse § 21 mainitud 3000 sendi asemel tuleb nüüd võtta 500 või 1000 krooni, vastavalt selle seaduse üldiste määruste § 5-le. Muidugi tuleks § 21 oma väljenduses vastavalt muuta, kuid see on kodifikatsiooni ülesanne.

Sama arutlus on maksev ka Pärandusmaksu seaduse § 28 märkuse kohta, kus välismaalaste varanduste pealt, kelle pärijate sugulusvahekord ei ole selgitatud, kästakse pärandusmaksu § 3 p. e järgi võtta. Et see punkt on kaotatud ja selles punktis ette nähtud isikud nüüd § 3 p. d alla käivad, siis on enesestmõistetav, et pärandusmaksu tuleb võtta nüüd selle viimase, s. o. § 3 p. d järgi.

Arutlusi.

Solidaarkohustused ja veksell.

1. Riigikohtu tsiviilosakond on seletanud¹, et „vastutus vekslil järgi pole mitte säärane solidaarne vastutus, mis on ette nähtud BES art. art. 3331—3354. Vekslil järgi vastutavad selle osanikud VS §§ 28—30 põhjal igauks iseseisvalt ja kõik kokku terve vekslisumma eest.“ See seletus on antud ühe konkreetse juhu otsustamise puhul, kuid ta evib põhimõttelist tähtsust ja käesoleva kirjutise ülesanne on katsuda, kas BES solidaarkohustiste režiim on oma üksikuis määrusis kohaldatav vekslil tekkinud suhteile.

¹ RkhT t. nr. 194, 1931; vt. „Õigus“ nr. 7, 1931. a., lk. 341—42.

I.

2. Ehkki BES 3345. art. ja VS 30. art. annavad võlastajale resp. vekslivaldajale ühesugused õigused — on see ainult välispidine sarnasus, kuna kõiges muus BES solidaarsus ja VS nn. solidaarsus teineteisest sisuliselt erinevad. Kõige pealt erinevad nad kohustuse aluses. Tsiviilsolidaarsusele on oluline, et üksikud kohustused põhinevad kõik ühisel alusel (art. 3333), kuna iga vekslkohustuse aluseks on iga kohustatu all- resp. pealkiri, seega nii palju aluseid kui kohustusi². Seega tsiviilsolidaarsetel kohustustel on ühine alus see, mis ühendab sidemeks kaaskohustatuid, kuna vekslkohustused on autonoomsed ja iseseisvad.

Pole rakendatav vekslile BES 3333. art. II lause, mille põhjal ühe kaasvõlgniku kohustis võib olla tingimusega, teise oma — puhas jne. Õiguslike tehingute juures tekib solidaarsuhe siis, kui seda positiivselt deklareeritakse (art. 3335). Vekslile pole see rakendatav, sest millised õigused veksliga tekivad, reguleerib VS ise, vaatamata igasugusele poolte deklaratsioonile. BES 3350. artiklis solidaarvõlgnikele antud *beneficium divisionis* on täiesti võõras vekslivõlgnikele. Solidaarvõlgnik võib oma kaasvõlgnikelt regressi teel *in dubio* nõuda ainult osa, kuna vekslivõlgnik — eelseisvalt võlgnikelt terve summa, tagaseisvalt mitte midagi. Ja nii edasi.

3. Vaatleme eraldi seda osa solidaarobligatsioonide režiimist, mis iseloomustab solidaarobligatsiooni suhet kui autonoomset juriidilist figuuri: kohustuse kustumise põhjusi.

a.) Maksmine. BES 3332. ja 3344. artikli põhjal võib igalt kaasvõlgnikult nõuda terve summa (erand: art. 3350), ja kui üks kaasvõlgnik selle tasub, vabanevad kõik võlgnikud. Kuid vekslis juures ühe kohustatu maksmine ei vabasta kõiki teisi kaasvõlgnikke: selles seisab sügavam erinevus solidaarkohustuste ja vekslis vahel. Kui maksab näit. žirant, veksel ei kustu, vaid ainult maksjale-žirandile tagaseisvate pealekirjutajate kohustused. Täpsalt võttes siin kohustused ei kustu mitte otseselt maksmise kui säärase läbi, vaid 1) maksja žirandi kohustus konfusiooni läbi (temas on ühtinud võlgnik ja võlastaja, sest ta on vekslivaldajaks saanud), 2) järgnevate žirantide kohustus seeläbi, et nendest eespool seisev žirant oli õieti nende garant ja garant ei saa ju nendelt nõuda, kelle eest ta garandiks oli³. Õieti mitte maksmine kui säärane ilma vekslis endasiandmiseta ei vabasta neid kohustatuid, kes seisavad maksja žirandi taga, sest vabanemine on vekslis seadusliku valduse maksjale ülemineku efekt.

² Vt. Kohtu depart. 91/927, Sb D I nr. 951.

³ C. Ghini, Ancora sulla cosiddetta solidarietà delle obbligazioni cambiarie, Rivista di diritto commerciale, 1930, I, lk. 87.

Ainult siis on kõik vekslivõlgnikud vabad, kui veksel lunastatakse veksliväljaandja või käskveksli juures aktseptandi poolt. Teiste vekslivõlgnikkude poolt maksmine ei too vekslkohustise kustumist, nagu see tsiviilsolidaaarsuse juures juhtub, vaid vahelduvad kreditorid.

b.) *Uuestamine (novatio)*. BES art. 3354 järgi ühe võlgnikuga toimunud novatsioon kustutab ka kaasvõlgnikkude kohustused. Seda reeglit ei saa vekslit juures rakendada; siin novatsioon kustutab kõikide kohustused ainult siis, kui ta on toimunud vekslivaldaja poolt veksliväljaandjaga või käskveksli juures aktseptandiga.

c.) *Võlastloobumine*. Selle mõjust solidaarkohustuste puhul BES otseselt ei kõnele⁴. Art. 3347 kõneleb ainult „ühele kaasvõlgnikule isiklikult antud soodustustest“, kuid säärased isiklikud soodustused ei mõju teistele kaasvõlgnikele. On aga selge, et säärased soodustused ei tähenda võla mahajätmist. Üldistel kaalutlustel peaks arvama, et kuigi ühe kaasvõlgnikuga sõlmitakse äramuutmise leping, või see leping tuleb lugeda sõlmituks vaikivalt, näit. kui kreditor annab ühele kaasvõlgnikest võlakirja või kviitungi, ilma et maksmist oleks toimunud (art. 3571), siis omab säärane loobumine kustutavat mõju kõigi suhtes⁵. Kui aga kreditor tahab ainult üht vabastada, siis peab ta seda väljendama. Ka need kaalutlused on otstarbetud vekslit puhul. Keda vekslikreditor tahab vabastada, sellele annab ta üle vekslit ja ainult selle andmine vekslit peavõlgnikule või käskveksli juures aktseptandile vabastab kõik vekslivõlgnikud.

⁴ Art. 3574-s on küll jutt võla mahajätmisest ühele asjaosalistest, kuid missuguste juhtude kohta see käib, on selgusetu.

⁵ Bukovski näib arvamisel olevat — muidu pole arusaadav, miks ta art. 3347 all tsiteerib Vene Tsiv. sead. projekti sellekohaseid motiive (vt, lk. 1335 — Bukovski BES väljaanne) —, et võla mahajätmine omab mõju kõigi kaasvõlgnikkude suhtes ainult siis, kui see sünnib tasulisel alusel ja seda sellepärast, et kreditoril pole õigust saada kahekordset hüvitust ühe nõudmise põhjal. Tasuta loobumine tulevat tõlgendada kitsendavalt ainult ühe kaasvõlgniku huvides, kellega loobumise leping toimus. — Bukovski eksib, kui tahab rakendada seda seisukohta BES-ile, sest viimane ei luba säärast tõlgendamist. Kui loobutakse vastutasu eest, siis vabanevad teised kaasvõlgnikud mitte selle kaalutluse põhjal, et kreditor ei tohi kaks korda sama nõudmise hüvitust saada, vaid emba-kumba, kas sel põhjusel, et kreditor esialgse samme (Leistung) asemel mõne teise vastu võtab — see on *datio in solutum*, mis samuti vabastab kõik kaasvõlgnikud nagu maksminegi —, või kui senine kohustus asendatakse uuega — siis on meil tegemist novatsiooniga, mis art. 3354 põhjal kõik võlgnikud vabastab. Nii siis ei tarvitse meil mõnele õiguspoliitilisele kaalutlusele või õiglustundele tugeeda, vaid otseste positiivsete normide põhjal vabanevad kaasvõlgnikud neil juhtudel, mida Bukovski Vene Tsiv. sead. projekti autorite järgi nimetab võlast loobumiseks tasu eest. Ja kuigi *datio in solutum* ja *novatio* ei kata kõiki tasulisi võlastloobumise juhte, ei saaks me siiski BES kohta seda väita,

d.) Kompensatsioon. Kaasvõlgnik, kellelt tasumist nõutakse, võib kompensatsiooniks esitada peale oma nõudmiste ainult sääraste kaasvõlgnikkude nõudmisi, kellega ta on seltsingu suhteis. Küsimust käsitlev BES-e artikkel 3346 ei määritle, kas solidaarvõlg peab seltsingu puhul tekkinud olema või mitte. Kui seda ei nõuta, siis oleks kaasvõlgnikkude nõudmiste kompenseerimise võimalused väga avarad. Ei tarvitse sõnu raisata tõendamiseks, et vekslivõlgnik ei saa teiste vekslivõlgnikkude vastunõudmisi kompenseerida kreditori vastu.

e.) Kreditori ja võlgniku ühtimine. Kui üks solidaarvõlgnikkudest satub kreditori õigustesse konfusiooni põhjal, siis ei muutu seeläbi teiste kaasvõlgnikkude õigussuhted (art. 3568). Nähtavasti ei või see tähendada, et võlgnikust saanud kreditor võiks teistelt kaasvõlgnikkudelt terve võlasumma nõuda, nagu seda võis endine kreditor, sest sellega muutuks kaasvõlgnikkude seisukord raskemaks: sama võlasumma tuleks kanda väiksema arvu võlgnikkude poolt ja seega oleks toimunud nende suhtes muutus. Vastuoksa, ühtimine toob kaasa võlasumma vähenemise ühe osa võrra⁶. Kuid õeldu on maksev ainult sääraste solidaarkohustuste juures, kus regress võimalik. — Vekslis juures toob ühtimine kõigi kohustiste lõppemise, kui ta on toimunud veksliväljaandja isikus; ühtimine mõne teise vekslivõlgniku isikus toob ainult selle kohustise lõppemise.

f.) Aegumine. BES 3353. art. järgi nõudmise teostamine ühe kaasvõlgniku vastu katkestab aegumise ka teiste vastu. Vekslis juures aga aegumine katkeb ainult selle suhtes, kelle vastu on haigetud.

g.) Tühistamine ja vaieldamine. BES ei sisalda selle kohta määrusi ega selle küsimuse lahendamine pole nii lihtne, et teda võiks mööda minnes teha⁷. On mõeldav, et mõnes olukorras ühe kaasvõlgniku kohustuse tühistumise korral kogu võlasumma väheneb selle osa võrra. Kuid vekslis juures ühe võlgniku kohustuse tühistamine ei mõju teistele.

Nagu kõigest sellest võrdlusest järeldub, on nn. vekslisolidarisus (õieti VS ei tarvita säärast termi) väga vähe ühist BES-e solidaarobligatsiooni režiimiga. Ainuke ühine joon — kreditor võib omal valikul mitme kohustatu hulgast ühelt kogu summa nõuda.

mida mainitud autorid väidavad. — Mis puutub aga tasuta võlast loobumisse, siis tuleks tõlgendada, et see on kõikide suhtes tehtud, kui kreditor ühele võlgnikust teatab võlast loobumist, täpsustamata, et ta ainult sellele võlgnikule tema osa kustutab. Näit. kui kreditor võlakirja annab üle ühele, siis miks peaks mainitud autori järgi oletama, et kreditor ainult sellele maha jätab?

⁶ Teisiti arvab Bukovski (Svod, II, lk. 1499).

⁷ Bukovski, op. cit., II k., lk. 1327, tahab ses küsimuses rakedada Vene Tsiv. sead. projekti seisukohta, kuid küsitav, kas võib.

Kuid sääraseid juriidilisi figuure võib veelgi luua, ilma et nad seega BES-e solidaarobligatsiooniks muutuksid, näit. subjektiivselt alternatiivsed kohustised.

II.

4. Juhte, kus mitu isikut ühes astmes ehk samalaadiliselt vekslid järgi kohustuvad, on palju⁸, ning vajab eri uurimist, ent siinkohal tõstame küsimuse ainult mõnede juhtude kohta, nimelt, kui mitu isikut figureerivad vekslid väljaandjatena ja kui mitu isikut figureerivad vekslid käemeestena (avalistid).

Küsimus seisab siin selles, kas see suhete kompleks, mis tekib sääraseste kaaskohustatute ja kreditori (s. t. vekslivaldaja) ning kaaskohustatute endi vahel, on sama, mis BES paragrahvide järgi tuleb lugeda solidaarkohustussuhteks või mitte. Küsimuse nii või teisiti lahendamine on suure praktilise tähtsusega, sest sellest oleneb näit., kas ja kuidas kaaskohustatud saavad teostada regressi jne.

5. Mis puutub mitmesse vekslid väljaandjasse, siis on meil valdav arvamus, et mitu allakirjutajat loovad solidaarkohustussuhte. Nii Bukovski⁹ rakendab kaasväljaandjate suhetele BES art. 3348, sest need olla solidaarvõlgnikud ja regressi nõudmine pole tingitud mitte VS-est, vaid, nagu see seletatud Vene Sen. tsiv. dep. poolt art. 886 nr. 100 ja 1895 nr. 25, üldiste seadustega. Nii siis peetakse mitme isiku poolt alla kirjutatud vekslid väljaandmine solidaarkohustust loovaks aktiks ka üldise tsiviilõiguse järgi ja seega ka regress lubatavaks, nagu tavaliste tsiviilkohustustegi puhul. Bukovski poolt siteeritud Senati seletusist on meie küsimusse otseselt puutuv 1895. a. otsus nr. 25. Selles on öeldud muu seas, et üks vekslid väljaandjaist, kes on vekslid lunastanud, „omab teiste suhtes õigust arveid õiendada (trebovat rasčeta) ja temale selle osa vekslid järgi makstud summa tagasisaamist, mis nende peale peab langema, kuid ta ei või neilt igahelst tervet vekslisummat nõuda.“ See otsus lubab regressi üldiselt, kuid ta ei määritle lähemalt, kas maksnu vekslidväljaandja peab tõestama oma regressiõigust või võib ta puht maksmise fakti põhjal vekslidvaldajate arvule vastava murdosa vekslisummast nõuda, ilma et tal tarvis oleks tõestada lähemalt regressiõiguse alust. Selle küsimuse määritlevad lähemalt veksliseaduse kommentaarid. Nii leiame K a m i n k a poolt välja antud VS kommentaaris¹⁰ järgmist: „Tões-

⁸ Vt. Saksa õiguse jaoks Fromhold, Mehrheiten von Personen als Subjekte von Wechselschuldverhältnissen (Zeitschr. für. d. gesamte Handelsrecht u. Konkursrecht, 61. Band).

⁹ S v o d, II, lk. 1336.

¹⁰ Lk. 80 (1911. a.).

tades maksmise fakti, võib üks veksliväljaandjaist teiselt nõuda pool vekslisummast, ja teisel lasub kohustus tõestada, et ta on valuutat saanud vähemal määral.“ Valitsev arvamuse, mida ma äsja tsiteerinud, on saanud valitsevaks ka kohtupraktises. Ta on oma konstruktsioonilt lihtne ja paistab olevat õiglanegi. Kuid kas meie seadusandlus otse võimaldab säärast lahendust, ei saa ma ilma pikemata väita. Kõige pealt, kas see suhete kompleks on sama, mis kattub BES art. 3333 jj.? See asjaolu veel üksi, et igalt veksliväljajalt vekslivaldaja valiku järgi võib täit summat nõuda, ei tee veel kõnesolevat suhetekompleksi solidaarkohustuseks BES järgi, sest veksliväljajalt igal isik, kes oma nime vekslile kirjutanud, vastutab tervelt (*in solidum*) ja VS ei ütle kaaskirjutajate kohta muud, kui et vekslisumma jaotamine pole lubatud (art. 10), s. t. pole lubatud, et üks allkirjutajaist kohustuks ühe osa ja teine teise osa peale vekslisummast. Muud VS ei lausu. Järelikult täiesti ühineme sellega, et kaaskohustatute omavahelised suhted tuleb reguleerida väljaspool VS-st ja et need tuleb reguleerida nende suhete alusel, mille põhjal veksel välja anti. Kui tunnustada õige viimane põhimõte, kas võib sellest otse järeldada, et kaaskohustatu, kes on vekslilunas- tanud, võiks otse maksmise fakti põhjal regressi teostada ja nõuda ilma pikemata vekslisumma murdosa tasumist. Kui omaks võtta vaade, mis täiesti õige, et omavahelised suhted tuleb reguleerida nende suhete alusel, mis kaaskohustatute vahel olid vekslivälja- andmisel, siis peaks nõudja nendel alustel oma regressi teostama, teiste sõnadega, ta peaks tõestama, et temal ühe või teise suhte alusel on õigus teistelt nõuda. Sellest faktist üksi, et veksliväljajal juures kreditor võib igapähevalt terve summa nõuda ja et ühe kohustatu poolt tasumine (tasumine üksi veel ei kustuta veksliväljajast, vaid selleks on vajalik ka veksel kätte anda) kustutab veksliväljajalt, ei saa ilma pikemata järeldusi teha, et sellele suhtele kõik BES-e solidaarkohustusis- se puutuvad normid rakendada tuleks. Kindlasti ei saa rakendada siin näit. BES art. 3350 (*benef. divisionis*), kaheldav on art. 3346 (kaasvõlglaste vastunõudmiste kompensatsioon) ja võib-olla ka art. 3353 raken- damine.

Kaaskirjutajate kohustus loetakse kindlasti solidaarseks küll saksa õiguses, sest saksa BGB art. 427 järgi loetakse kahtluse korral igasugune, ka loomult jagatava samme kohustus „Gesamt- schuld“iks, ilma et osanikud seda positiivselt peaksid väljendama. Ja igasuguse mitme kohustatuga kohustussuhte — olles solidaarvõlg — suhtes, järelikult ka veksliväljajalt, mõõndakse, et kaaskohustuste täitmine on regressi loov fakt. Kuid ka Saksamaal vanade seaduste maksimise ajal oli teissuguseid seisukohti. Nii loeme Reichsgerichti otsustes

¹¹ Vt. Bolze, Die Praxis des. Rg. in Civilsachen, 5. k., nr. 721.

a. 1888¹¹: „Die Parteien, welche den Eigenwechsel unterschrieben haben, können zwar den Regress miteinander nicht hierauf gründen. Wenn sie aber den Wechsel auf Grund einer Vereinbarung zum Zwecke der Übernahme einer Bürgschaft für die Schuld eines Dritten ausgestellt haben, so können für das Verhältnis zwischen ihnen und dem Hauptschuldner, und zwischen ihnen untereinander die Grundsätze über Bürgschaft — Code 2028/33¹² — und wenn nachgewiesen wird, die Wechselaustellung bilde nach der Absicht der Betheiligten eine gemeinsame Schuldübernahme — Code 1213/14 — massgebend werden. II, 241/87 von 20 I 88.“ Ka Itaalia kassatsioonikohus 12. märtsil 1928 tunnustab, et kaaskirjutajate vahel pole vekslisuhet ja et nende omavahelised suhted tuleb korraldada üldise õiguse põhjal, vastavalt nende suhete tsiviil- või kaubanduslikule loomule, ja jätab seega lahendamata regressi küsimuse, mis seega muutub fakti küsimuseks¹³. C. Ghini¹⁴ selle järgi kirjutab: „Seega on selge, et kui ühe kohustatu regressihagi teise vastu eeldab nendevahelist internset suhet, siis regressihagi eksisteerib või mitte teatud määral ja teatud modaalsusega just olenevalt selle internse suhte loomule. Kui see regress tunnistatakse mittevexsililise loomuga olevaks, tähendab, et ta pole põhinev vexsilil, vaid väljaspool vexsliit seisval suhtel. Ja seega, kes eitab mainitud regressi vexsililoomust, eitab sellega paratamatult ka vekslisolidaarsust. Kuidas oleks võimalik kvalifitseerida vexsililiseks kahe allakirjutaja ja vexsilivaldaja (pealegi solidaarse!) suhet ja mitte kvalifitseerida vexsililiseks suhet, mis tekib nende vahel selle vekslisolidaarsuse tagajärjel? Kas pole vahest õige, et suhe solidaarvõlgnikkude ja kreditori vahel on ainult ühtlase suhte (ühtlane suhe, mitte ühtlane obligatsioon) üks pale, kuna sama suhte teine pale on moodustatud kaasvõlgnikkude internsest regressist? Ja kui väidetud regress ei teki vekslisolidaarsusest ja seepärast ei oma vexsililist loomust, kuid siiski, nagu vastupidi väidetakse, tekib teatud solidaarsusest, siis on tarvis, et see solidaarsus sõltuks väljaspoolvexsililise kohustusest, teiste sõnadega, peab kaaskirjutajate vahel kõige pealt tõestatama väljaspoolvexsililise suhte olemasolu ja veel tõestatama, et see kohustussuhe omab solidaarsuse loomu. Järelikult võttes kokku seniõeldu, võime väita, et kaaskirjutajate suhte väljaspoolvexsililise loomu üksmeelsest tunnustusest võib teha järelduse, et vekslisuhted pole sugugi solidaarsed. Seega ei või kõnelda regressi

¹² Otsustamisel olev asi kuulus Code Civil maksvuspiirkonda; kuid C. C. nagu BES ei presumeeri solidaarkohustust mitme osavõtja suhtes, art. 1202.

¹³ Vt. C. Ghini, op. cit., lk. 95.

¹⁴ Ibid.

presumptsoonist, unustades koguni C. C. art. 1188¹⁵ täpsa määruse.“

Tsiteerisin välismaa jurisprudenti sellepärast, et nii Code Civil kui Codice Civile solidaarobligatsioonide režiim on sarnane meie omaga. Kui seal leitakse, et ei saa ilma pikemata, ühelegi suhtele toetumata regressi teostada, siis peaks maksma sama ka meil. Muide küsimus tahaks veel uurida seoses põhilisema küsimusega — veksliseaduse ja üldõiguse suhetest.

6. Kaaskäemehed. VS art. 58 põhjal võivad veksliväljandja kui ka mõne muu vekslivõlgniku eest käemeheks (avalistik) olla mitu isikut. Avalisti kohustused vekslivaldaja ees ja ta õigused käendatu ning sellest eespool seisvate kohustatute vastu jäävad siinkohal puudutamata, sest need suhted on VS 58. artiklis selgesti ning purgivalt määritletud. Siin huvitume ainult neist küsimusist, mis tekivad faktist, et mitu isikut on käemeesteks. Esiteks on vist küll selge, et kaasavalistid ei saa kasutada jagamissoodustust nagu tsiviilkäemehed BES art. 4524 kohaselt. Teine küsimus, mis kerkib kaasavalistide puhul, on nende omavahelise regressi küsimus. Kaasavalistide omavahelisi suhteid ei korralda VS ja neid tuleb lugeda mittevekslilisteks. Avaal ehk vekslikäendus pole tsiviilõiguse käendus¹⁶. Kui avaal mõne VS rekvisiidi puudumisel pole maksev sellisena, ei saa *tout court* väita, et siiski tsiviilkäendusena ta edasi püsib, vaid asjastuvitatu peab seda tõestama. Siit siis ka, kui üks kaasavalistidest on vekslisumma tasunud, on ta oma kohustuse veksl järgi täitnud ja kui tahab teostada regressi, peab ta tõestama, et on maksnud kellegi teise, s. t. kaasavalisti eest, kuid seda tõendust ei anna veksel, vaid neid peab otsima mujalt¹⁷. See asjaolu, kas avalistid kirjutavad oma avaalitähistuse koos või eraldi, on tähtsusetu regressi suhtes. Regressi saab teostada ainult siis, kui nende vahel on suhe, mis seda õigustab, ja regressi teostada soovija peab tõestama selle suhte olemasolu. Muide olgu tähendatud, kuigi arvata või kui *in concreto* oleks tõestatud, et avalistid olid ühtlasi tsiviilseaduse kaaskäemehed, regress pole igal pool võimalik, sest art. 4533 järgi on regress *ex lege* ainult Eestimaa linnade õiguse piirkonnas. Ka *benef. cedendarum actionum* pole veksl juures teostatav, sest makstud veksl põhjal kaasavalistilt nõuda ei saa ja muud nõudmist

¹⁵ „Solidaarobligatsiooni ei oletata, vaid seda peab selgesti (espressamente) väljendama. See reegel ei maksa neil juhtudel, kus solidaarobligatsioon tekib seaduse enese põhjal, *ipso iure*“ (on loendatud tsiviil- ja kaub. seadustiku artiklid).

¹⁶ Staub's Kommentar zur WO, 1925, lk. 249 jj. Kaminka Ustav o vekseljah, 1911, lk. 174.

¹⁷ Vivante, Trattato di dir. commerciale, III k., nr. 1240. Ghini, op. cit., lk. 96.

kreeditoril tsedeerida pole. Regressi saab teostada ainult siis, kui asjasthuvitatud avalist suudab tõestada neid tõelisi suhteid, mis eksisteerivad kaasavalistide vahel ja mis õigustavad maksjat tasu saama oma kaaslaselt. Kuid lihtsa maksmise fakti põhjal ei saa põhjendada regressiõigust, nagu seda ei saa ka vekslit kaasväljaandjate juhul.

E. Ein.

**Märkusi hr. E. Einil arutluse „Solidaarkohustused ja
veksel“ puhul.**

Vaatega, nagu peaks vekslit väljalunastaja, kes oma teistelt kaaskohuslastelt vastavat osa välja nõuda tahab, oma õigust selleks eraldi tõestama, ei saa nõus olla. Palju on igapäevses läbikäimises neid juhtusid, kus kaaskohuslased oma vahekordi üksiteisega mingi erilepingu varal määritlevad? Need on vaid üksikud erandid, mida tehakse peaaegselt siis, kui moodustatakse mõni ühing mingi pideva sihiga ja erilise korraldusega, kusjuures üksikute osanikkude õigused ja kohustused on mitmekesised ja üksiteisest erinevad. Tuhandel juhudel seevastu astutakse kaaskohustustesse ühel või teisel poolel, ilma et omavaheliste vahekordade suhtes mingeid erilisi kokkuleppeid tehtaks. Lähtutakse eeldusest, et kõik kannavad kohustusi ja omavad õigusi ühetaoliselt ja nende vahekordi tuleb õiendada üldiste tsiviilõigustes kaasõiguste ja kaaskohustuste suhtes maksimate määruste järgi. Sama on maksev ka vekslit kaaskohuslaste suhtes. Vekselseadus normib vekslitkohustusi niivõrt kui võrd need üldtsiviilõiguslikest erinevad ning on tingitud vekslit kui kiiresti realiseeritava abstraktse võlakohustuse iseärasustest. Ta normib vekslitkohuslaste vastutust vekslitpidaja ees ja määrab, lahkuminevalt tsiviilõiguse määrustest, et vekslitsummat ei või jaotada ja et vekslitpidaja võib täie summa ühelt ainult vekslitkohuslaselt välja nõuda (VS §§ 10, 28—30), ilma et sellel õigust oleks vekslitpidajat sundida oma nõuet teostama eelkäivate kättesaadavate ja maksuvõimsete vekslitkohuslaste vastu või jaotatult omasuguste kaaskohuslaste vastu, ning ei tee tegemist ühel kohal olevate vekslit kaaskohuslaste suhete normimisega omavahel. Siin ei tunta tarvidust mingite erinevate määruste järgi ning tuleb käsitleda sellekohaseid üldisi tsiviilõiguse määrusi. Need leiduvad BES §§ 3331—3354. Kuigi neis ei leidu seesugust sirgejoonelist määrust, nagu seda sisaldab näit. Saksa BGB § 426 — „Kaaskohuslased on üksiteise suhtes ühesuguste osadega kohustatud, seevõrra kui võrra midagi teist ei ole määratud; kui ühelt kaasvõlgnikult temale langevat osa kätte ei saada, siis jaotatakse see teiste võlgnikkude vahel; kui üks kaasvõlgnik võlastajat rahuldab ja teistelt võlgnikkudelt

tasu nõuda võib, läheb võlastaja nõudeõigus teiste võlgnikkude vastu temale üle“ —, paistab ometi meil selgesti samasugune määrus maksvat, et kaaskohuslaste kohustused loetakse üksteisega võrdseteks nii kaua kui vastupidi ei ole kokku lepitud, kuna BES § 3348 määrab, et võlgnikul, kes võlastajat rahuldab, on õigus kaasvõlgnikkudelt vastavat tasu nõuda, kui seks ei ole mitte iseäralisi takistusi, ja § 3350 annab sealsamas omakord kaasvõlgnikule õiguse hariliku jaotatava võlakohustuse täitmise nõude puhul sundida nõudjat esinema nõudega jaotatult kõigi koha peal kättesaadavate maksuvõimsete kaasvõlgnikkude vastu. Niisugune regressiõigus on maksev ka vekslite kaaskohuslaste omavahelistes suhetes ja vastab elunõuetele, sest harilikult antakse nendel ühised allkirjad ja pealkirjad ikka otse selles mõttes, et kõik ühetaoliselt vastutavad, ja ollakse isegi väga pahased, kui vekslipidaja ka omalt poolt seda ei respekti ja kaastutajate hulgast selle välja valib, kellelt ta kõige kergemini loodab rahuldust saada. Kui vekslipidajale seda õigust vekslite kui kiiresti realiseerimisele käiva maksuabinõu iseloomu pärast Veksliseaduse nõuetel keelata ei saa, ei saa ometi teiselt poolt vekslite kaaskohuslastelt õigust võtta üksteisega kohustist jaotada, kui seda vabatahtlikult ei täideta, harilikus nõude korras selle täitmist kohtunikult taotella, ning ei saa seda õigust piirata ainult nende juhtudega, kus nemad sellekohase kokkuleppe olemasolu tõestavad. Viimane nõue tähendaks lihtsalt nende kaitse äravõtmist, mis nende hinge ei mahu ega või mahtuda, sest nagu ülal öeldud, vekslite kohustise omavahel ühetaolise jaotamise kohta harilikult kunagi iseseisvaid erilepinguid ei koostata, vaid seda loetakse enesestmõistetavaks. Kohtupraktis on seda seisukohta arvestanud ja nii meil kui mujal, nimelt Saksamaal, mille eeskujuga järgi meil maksev Vene Veksliseadus on kokku seatud, tunnustanud, et see, kes vekslisumma on ära tasunud, on õigustatud oma kaaskohuslastelt vastavad osad välja nõudma. Nii on seda õigust tunnustanud Vene Senat oma otsustes 1886 nr. 100 ja 1895 nr. 25, nagu seda ka eelolevate arutluste autor neid ise tsiteerib, siis veel 1910. a. Kamperi asjas nr. 2229 (Bukovski tsitaadi järgi), nii ka Saksa Reichsgericht oma otsustes, samuti ka Austria kõrgem kohus (oberster Gerichtshof, vt. Staub's Kommentar zur Wechselordnung, II Aufl. 1926, lk. 255). Sellest vaatest on ka meil kinni peetud, ning sellest lahkimine ja regressi võimaldamine ainult neil juhtudel, kus kohustise jagamine ja regressiõiguse kohta on eriline kokkulepe sõlmitud ja selle olemasolu tõestada suudetakse, tähendaks meie õigusliku korra arengus mitte edasiminekut, vaid tagasisammumist, vekslite kaaskohuslaste tunnustatud õiguste ohverdamist eluvõrastele formaalsuse nõuetele, kodanikkude kaitseta jätmist seal, kus nad kaitset väärivad. Kokkuleppe sõlmimist ja selle tõestamist on põhjust nõuda siis, kui kaaskohuslased — vekslite juures vekslite kaasväljaandjad, kaasedasi-

andjad või kaasvastutajad ühtede ja samade vekslil väljaandjate või edasiandjate eest, omavahel eriti on kokku leppinud vastutuse suhtes, et see mitte ei sünni ühetaolisuse alusel, vaid kuidagi teisiti.

K. Parts.

Kirjanduse ülevaade.

Nipperdey, H. C., **Die Grundrechte und Grundpflichten der Reichsverfassung**, Kommentar zum zweiten Teil der Reichsverfassung, I Bd. Berlin 1929, lk. 412 + VI, II—III Bd. Berlin 1930, lk. 510 + VI ja 640 + VI.

Ülalmainitud teos tahab olla Saksa liitriigi põhiseaduslike kodanikuõiguste ja -kohuste täiuslik käsitletu sellekohases kirjanduses. Kolmes suurt formaati köites ta sisaldab 52 erikirjutise kujul üle 1500 lehekülje pregnantset šrifti tervelt 48 õpetlaselt. Peale teose tiitlis tähendatud Kölni tööõigustlase Nipperdey mainime viimastest siin veel vaid Anschützi, Radbruch'i, Kaskelit, Planitzi, Mannheimi, Oertmanni, Pohli, Stier-Somlot, Thomad ja Wittmayerit.

Teos ei ole süstemaatiline, vaid kuulub nn. kommentaarkirjanduse hulka, nagu seda ütleb ka tema alatiitel. Tema sisustiku moodustavad Weimari Põhiseaduse II peatüki artiklite tõlgendid. Kuigi seda on lugeda ka teose alapealkirjast, ei ole see siiski täpsalt nii. Teise peatüki kommentaaridele on lisandatud tõlgendeid põhiseaduse esimese peatüki terve seitsmenda lõigendi kohta; viimane käsitleb juba õigusmõistmist. Teiseks ei ole lepitud ka üksnes Põhiseaduse üksikute artiklite kommenteerimisega nende numbri järjekorras, vaid on võetud paljusid artikleid süstemaatse tervikuna mingi ühise märksõna all. Nii on käsitletud, näiteks, usuühinguid (art. 137, 138, 140, 141), haridust (143—149), ameteid (128—131) ja kohtunikke (102—104). Kolmandaks, on mõningaid Põhiseaduse artikleid lõhestatud mitme eri kirjutise vahel. Nii on vaadeldud, näiteks, vabaduste- ja elamukaitset ühes kirjutises kohtu ja teise poliitise suhtes (114, 115). Lõppeks ei vasta teose alapealkirjale seegi, et põhiseaduse artikleid kommenteerivate kirjutiste etteotsa on asetatud sissejuhatav üldteoreetiline käsitletu: „Die juristische Bedeutung der grundrechtlichen Sätze der Deutschen Reichsverfassung im allgemeinen“ ning kolmanda köite lõppu kodanikuõiguste ajalugu: „Zur Ideengeschichte der Grundrechte“. Nii ei olegi meil sel juhul tegu mingi lihtsalaadse kommentaarteosega, vaid niisugusega, mille teaduslik väärtus küünib juba monograafia tasemeni ning mis täiesti väärib süstemaatset originaalkäsitletu. Täheandada on sedagi, et ka kirjutiste põhiideestik on kõigil autoritel peaaegu täiesti ühtlane. Tundub, et kõiki õpetlasi on ses teoses juhtinud ühine ühiskondlik-politiline maailmavaade. Sellekohaselt ka lõpptule-

mused on kõigil autoritel peaaegu ühtlased. Ent üksikasjus ei ole suudetud siiski mitte hoiduda teatavaist vastuoludest ja ka eriarvamustest. Ilmselt vastuokslikud on, näiteks, Anschütz oma administratiivkohtute käsitlelus ja Thoma oma kodanikuõiguste määritelus.

Pea kõikide kodanikuõiguste ja -kohuste vaatlemist saadab probleemistiku õigusajalooline sissejuhatus. Ent käsitletu pearõhk on asetatud endastmõistetavalt siiski õigusdogmaatiku ülesandesse. Eeskätt analüüsitakse iga konstitutsioonilise kodanikuõiguse juriidilist olmas tikk u (Gesamtbestand). Selle järel selgitatakse, milline kehtivus- ja toimejõud (Geltungs- und Wirkungskraft) tuleb omistada teatavale konkreetsele õigusele riiklike organite suhtes. Ka kaalutakse, millised funktsioonid on täita neil õigustel kõikide muude normistikkude erialadel. Iga põhiseaduseartiklit vaetakse hoolikalt juriidilise eksegeesi kullakaahul ning osutatakse tema õige sisu ja erikaal terve õigusliku korra üldsüsteemis. Kõiki kodanikuõigusi ja -kohuseid uuritakse eriti sellest vaatekohast, kas nad esinevad Põhiseaduse sõnastuses kui aktuaalselt kehtiv õigus (geltendes Recht) või kui deklaratiivne juhised riigiorganitele.

Märgitsetakse kõigi põhiõiguste ühissihhti luua klassepitav demokraatia, võimaldada vaba ja homogeense rahva vabariiklikku enesekorraldamist, arendada natsionaalset ühendriiki, olla teatavate vähemuste kaitseks ning teatavate enamuste omavolile tõkkeks ja nii seista õigusriigi ideede teenistuses. Sellepärast võetakse ka kodanikuõigusi kui mingit pühimust, kui „Heiligtum des deutschen Volkes“.

Kõigis kirjutistes on erilist rõhku asetatud kohtutegeluses ilmnenud vaatekohtade selgitamisele. Iga artikkel on ka varustatud vastavasisulise kirjanduse loendiga. Teose viimane köide lõpeb 16 lk-lise analüütilise märksõnastikuga.

Olgugi et sest koguteosest hoovab saksa innukat natsionalismi, olgugi et ka kõigi temas esinevate vaadetega ei saa olla alati päri, ta võiks siiski olla meile mitmeti heaks eeskujuks vastavate põhiseaduslike küsimuste tõlgendamisel. Ta annab seks häid lähtekohti ning tõlgendamisviise ja tekitab probleeme, mis on ühesugused nii meil kui neil. Rõhutada oleks siinkohal teose autorite süstemaatset interpretatsiooni ja nende puhtnormatiivset suhtumist põhiõigustesse. Teos osutab kujukalt, kuis see, mida varemini peeti vaid kõlavaks fraasiks või rohkemalt eetiliseks printsipiiks, on moodsas käsitlelus mõistetav kui kindlasisuline ning kõigile siduv norm. Selle poolest on eriti huvitav käesoleval korral normativistina ja süstemaatikuna esinev prof. Thoma metodoloogiline arutelu, mis on tooniandev terves koguteoses.

A.-T. Kliimann.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas linna revisjonikomisjoni liikmel on õigus administratiivkohtu korras protesti tõsta linnavolikogu või linnapea tegevuse vastu?

Vastus: eitav.

AKK § 3, Linnaseaduse § 11 ja Omavalitsuste Ajutise järelevalve seaduse §§ 1, 4 ja 5 järgi kuulub järelevalve linnaomavalitsuse tegevuse seaduslikkuse üle kohtu- ja siseministrile ning eeltähendatud seaduste määruste põhjal on üksnes kohtu- ja siseministril õigus esineda protestiga linnavalitsuse asutiste otsuste vastu adm.-kohtu korras AKK § 3 alusel. Ei Linnaseadus ega mõni muu seadus ei anna linna revisjonikomisjoni liikmele õigust adm.-kohtu korras protesti tõstmiseks linnavolikogu või linnapea tegevuse vastu. Linnaseaduse määrused (§§ 82, 101), mis kõnelevad linnaomavalitsuse tegevuse vastu antavatest protestidest kohtule, ei nimeta, et ka revisjonikomisjonil või selle üksikul liikmel oleks õigus esineda kohtus protestiga.

(RkHA t. nr. 211 I — 1931.)

Kas seadusevastaselt kord määratud pensioni peab riigikassast ikkagi edasi makstama?

Vastus: eitav.

Põhiseaduse § 34 järgi ei tohi kellelegi riigi kulul pajukit, vaevatasu või muud tasu määrata muidu kui sellekohase seaduse põhjal. Ka pensioni saamise õigus peab põhinema seadusel ja seda õigust ei saa rajada administratiivasutise seadusevastasele otsusele. See pärast, kui ilmsiks tuleb, et on pensioni määratud sellele, kes seaduse järgi üldse ei ole õigustatud saama pensioni, siis on seaduslik alus pensioni edaspidise maksmise lõpetamiseks ja asutis või ametnik, kelle seadusevastase otsuse põhjal seni on pensioni makstud, on õigustatud oma seadusevastast otsust ise ära muutma.

(RkHA t. nr. 471 II—1931.)

Kas Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 50 lit. a alusel võib pensioni määrata teenistuses surnud kaitseväelase perekonnale, kui kaitseväelane on teenistuses olnud vähem kui viis aastat?

Vastus: eitav.

Küsimuses tähendatud seaduse § 50 lit. a alusel võib pensioni määrata teenistuses surnud kaitseväelase perekonnale, kes vähemalt viis aastat teeninud. Viieaastase teenistuse nõue pensioni määramise

tingimusena on § 50 lit. a järgi sama kategooriline nagu nõuded teenistuse kestuse kohta pensioni määramisel sama seaduse §§ 8 ja 36 alusel. Ei saa pensioni määrata väljateenitud aja põhjal, kui teenistus on kestnud vähem kui 25 aastat, ei saa pensioni määrata § 36 alusel, kui teenistus on kestnud vähem kui 5 või 10 aastat, ja samuti ei saa § 50 lit. a põhjal määrata pensioni kaitseväelase perekonnale, kui kaitseväelane on teenistuses olnud vähem kui viis aastat. Nendest tähtaegadest kinnipidamine võib ju teatavatel juhtudel tunduda ebaõiglasena, eriti kui nende täitmiseni vähe aega puudu jääb, kuid neist tuleb kinni pidada, sest seadus üldse ei näe ette erandeid ja tingimusi, millistel pensioni määramine võiks neid tähtaegu lühendada.

(RkhA t. nr. 471 II — 1931.)

Kas perekonnaabiraha mitmete aastate eest tagantjärele saab nõuda?

Vastus: eitav.

Perekonnaabiraha ei ole palgaosa ega vastava ametikoha alaline palgalisa, vaid toetus, mida makstakse riigiametnikele ja teenijale, olenevalt saadavast palgast ja perekonna koosseisust. Pensioniseaduse (RT 123/124—1924) § 3 järgi perekonnaabiraha ei arvata ka pensionimääramisel palga hulka. Kuna perekonnaabiraha maksmine oleneb riigiametniku ja -teenija või seda abiraha saama õigustatud isiku perekonna koosseisust, siis peab ka igäüks, kes arvab omal õiguse olevat perekonnaabiraha saada, seda ise nõutama, esitades asutisele, kelle ülesandeks on perekonnaabiraha väljamaksmine, vastavad tõestused oma õiguse põhjendamiseks ning vaidluse korral selle õiguse vastu end kaitsema administratiivkaebuse teel ametiastme või kohtu korras. Muutustest perekonna koosseisus, mis mõjustavad perekonnaabiraha maksmist, peab samuti abiraha saaja vastavale ametiasutisele teatama.

Kõige selle tagajärjel ei ole ametiasutis kohustatud omal algatusel selgitama, kellele perekonnaabiraha tuleb maksta, vaid ametiasutis üksnes otsustab temale esitatud andmete põhjal, kas antud juhul perekonnaabiraha tuleb maksta või mitte. Ei nõua keegi endale perekonnaabiraha või ei esita tarvilikke andmeid oma õiguse põhjenduseks, jääb temale ka perekonnaabiraha maksmata. Nii on perekonnaabiraha maksmise alguseks tarvilik, et seda abiraha saama õigustatud isik seda nõuaks ja oma õigust tõestaks vastavate andmetega. Mitmete aastate eest tagantjärele perekonnaabiraha maksmine ei ole seaduses ette nähtud. Perekonnaabiraha seaduses 1922. a. (RT 82—1922) oli üldreeglina ette nähtud, et perekonnaabiraha määratakse nõudmise päevast alates (§ 12). Praegu maksev Perekonnaabiraha seadus (RT 1/2—1923) ei lahenda otseselt küsimust, mis ajast arvates perekonnaabiraha tuleb määrata, kui keegi omal ajal selle määramist ei ole nõudnud, kuid silmas pidades, et perekonnaabiraha

maksmine põhineb endistel alustel ja omab endiselt toetuse iseloomu perekonnale, aga mitte palga ilmet, tuleb arvata, et ka maksva seaduse järgi tuleb üldiselt perekonnaabiraha kui toetusraha määrata ikka edaspidise aja peale, aga mitte endiste aegade eest.

(RkhA t. nr. 516 II — 1931.)

Kas linnavolikogu on kohustatud linnahaigemaja takse kohtu- ja siseministri ettepanekul arutusele võtma?

Vastus: jaatav.

Linnaseaduse § 67 p. 1 põhjal on linnavolikogu kohustatud temale alluvat asja arutusele võtma kohtu- ja siseministri ettepanekul. Linnahaigemaja takside määramine kuulub Linnaseaduse §§ 2 ja 63 järgi linnavolikogu võimkonda. Linnavolikogu otsused linnahaigemaja takside kohta ei ole niisugused, mis võiksid ümberotsustamisele ja muutmisele kuuluda üksnes vastava kohtuotsuse põhjal: linnavolikogul on ka omal algatusel õigus varemini kindlaks määratud takse muuta ja asja ümberotsustamisele võtta. On aga linnavolikogul õigus linnahaigemaja kindlaksmääratud takside ümberotsustamist arutusele võtta, siis on ta kohustatud seda tegema ka Linnaseaduse § 67 p. 1 põhjal kohtu- ja siseministri ettepanekul, kuid ei ole õigustatud ministri ettepanekut jätma üldse sisuliselt läbi vaatamata.

(RkhA t. nr. 738 I — 1931.)

Kas isikud, kes enne 1917. a. 1. märtsi vallasekretäriks olnud, aga sellest ametist juba lahkunud, tuleb vallasekretäri ametisse astumisel lugeda „uuesti ametisse valitavateks“?

Vastus: jaatav.

Vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise ajutise seaduse (RT 69/70 — 1920) § 3 räägitakse ametisolevatest sekretäridest, kes sellesse ametisse valitud enne 1917. a. 1. märtsi, ja et neilt ei tarviise ametioskuse tunnistust nõuda. Kuid neid isikuid, kes küll enne 1917. a. 1. märtsi vallasekretärideks olnud, aga sellest ametist olid juba lahkunud, tuleb vallasekretäri ametisse astumisel lugeda „uuesti ametisse valitavateks“, kes peavad oma ametioskuse kohta sellekohase tunnistuse esitama.

(RkhA t. nr. 788 I — 1931.)

Kas võib enne veeühingu tegevuse alustamist läbiviidud tööde peale kantud kulusid nõuda ühinguliikmeilt, kes vabatahtlikult ühinguliikmeks astunud või sunniviisil liikmeks määratud?

Vastus: eitav.

Veeühingute seaduse elluviimise juhatuskirja (RT 53—1926) § 19 on selleks antud, et ei oleks võimalik enne ühingu tegevuse alusta-

tamist läbiviidud tööde peale kantud kulusid nõuda ühinguliikmeilt, kes vabatahtlikult ühinguliikmeks astunud või sunniviisil liikmeteks määratud. See juhatuskirja § 19 nõudmine on ka kokkukõlas Veeühingute seaduse (RT 195:196 — 1925) § 31-ga, mille järgi pärast veeühingu asutamist vabatahtlikult juurde tulnud või määratud liikmed kannavad vastavalt nende tuludele peale jooksvate kulude ainult ühingu ja selle ettevõtte asutamise kulud, seega mitte neid kulusid, mis tehtud tööde läbiviimiseks enne ühingu asutamist.

(Rkha t. nr. 791 I — 1931.)

Kas vallavolikogu võib Maavalitsuse poolt III klassi teede võrku võetud teed oma koosolekul III klassi teede võrgust ise maha kustutada?

Vastus: eitav.

Maanteedeseaduse § 5 järgi määrab III klassi teed maavalitsus, ära kuulates vastavate vallavolikogude arvamused ja ettepanekud. Leiab vallavolikogu maavalitsuse otsuse mõne III klassi teede võrku võetud tee kohta mitteseadusepärase olevat, siis peab ta selle otsuse vastu administratiivkohtu korras kaebama, aga ei või seda teed ise III klassi teede võrgust välja jätta, sest III klassi teede võrgu kindlaksmääramine kuulub maavalitsuse võimupiiridesse.

(Rkha t. nr. 864 I — 1931.)

Kas Tempelmaksuseaduse § 26 p. 1 järgi majandusminister on kohustatud eranditult kõik tempelmaksutrahvide asjus antud palved Vabariigi Valitsusele esitama?

Vastus: eitav.

Tempelmaksuseaduse § 26 p. 1 järgi on majandusministri õiguseks ja ülesandeks esitada Vabariigi Valitsusele otsustamiseks Tempelmaksuseaduse rikkumise eest seadusejõusse astunud otsusega määratud trahvide vähendamise või sissenõudmise tähtaja pikendamise küsimusi, kui isikute raske majanduslik seisukord või erilised asjaolud räägivad selle kasuks.

Tempelmaksuseaduse § 26 p. 1 ei kohusta majandusministrit iga küsimust ja alati selle paragrahvi punkti piirides esitama otsustamiseks Vabariigi Valitsusele, vaid majandusminister esitab selle järgi trahvide vähendamise või nende sissenõudmise pikendamise küsimused otsustamiseks Vabariigi Valitsusele üksnes sel juhul, kui ta leiab, et asjaolud räägivad trahvide vähendamise või sissenõudmise tähtaja pikendamise kasuks. § 26 p. 1 mõte seisab selles, et tempelmaksutrahvide vähendamist ja nende sissenõudmise tähtaegade piken-

damist ei või lubada majandusminister, vaid Vabariigi Valitsus majandusministri ettepanekul.

(Rkha t. nr. 918 II — 1931.)

Kas saab riigi heaks kodanikult sisse nõuda ja kinni pidada protsente kinnistumaksu summa pealt, mida kodanik kunagi ei olnud kohustatud riigile maksma ja mis ekslikult on kord sisse nõutud?

Vastus: eitav.

Tasumata kinnistumaksu pealt võetavad viivitusprotsendid ei kujunda endast mingit omaette iseseisvat nõudeobjekti või summat, vaid viivitusprotsendid on üksnes lisanduseks kinnistumaksule enesele ja nad kuuluvad sissenõudmisele ainult juhul, kui kinnistumaks on õigeaks ajaks tasumata jäetud. Ei ole kinnistumaksu maksmise kohustist, siis ei või olla ka viivitusprotsentide maksmise kohustist, mispärast põhjendus, et viivitusprotsentide tasumine juhul, kui üldse ei olnud kohustist tasuda kinnistumaksu, on seletatav maksukohuslase enese süüga, on alusetu. Kinnistumaksu seaduse § 273 järgi kuulub aluseta sisse nõutud kinnistumaks tagasimaksmisele ja seda tuleb mõista nii, et tagasimaksmisele peab kuuluma kogusumma, mis aluseta kinnistumaksu kujul sisse nõutud, s. o., kinnistumaks ühes viivitusprotsentidega. Kui ei ole seaduslikku alust kinnistumaksu sissenõudmiseks ja selle kinnipidamiseks, siis ei või olla ka mingisugust alust selle summa viivitusprotsentide sissenõudmiseks ja riigi heaks kinnipidamiseks.

Kinnistumaksu seaduse § 273 võrdlusest Tulumaksuseaduse § 71 märk. 1-ga ei saa sugugi järeldada vastupidist, sest Tulumaksuseaduse § 71 märk. 1 ei tarvitse olla erandiks üldkorrast, vaid selgemini väljendatud üldpõhimõtteks sissenõutud riigimaksude tagasinõudmisel ja erandid sellest peaksid olema seaduses otseselt ära märgitud.

(Rkha t. nr. 942 II — 1931.)

Kas Maapanga juhatusliikmete kohta tuleb maksvaks lugeda ka Riigiteenistuse seaduse § 42?

Vastus: jaatav.

Riigiteenistuse seaduse § 42 põhjal on Vabariigi Valitsusel õigus ametnikku vabastada, kui ta leiab, et ametniku tegevus riigi huvidele kahjulik, pärast sellekohast juurdlust ja vastava ametniku seletuse ärakuulamist. Eesti Maapanga põhikirja (RT 27—1926) § 103 järgi loetakse panga juhatusliikmed ja kõik teised pangaametnikud riigiteenistuses olevateks ja neil on kõik õigused ja kohused, mis teistelgi riigiametnikkudel. Sama põhikirja § 84 järgi määratakse panga esimees ja teised panga juhatusliikmed Vabariigi Valitsuse poolt ametisse kolmeks aastaks. Mingisuguseid erilisi määrusi panga-

ametnikkude ametist vabastamise, eriti juhatusliikmete ametist vabastamise kohta enne kolme aasta möödumist panga põhikirjas ei leidu. Asjaolu, et teatav ametnik määratakse ametisse kindla aja peale, ei tähenda veel iseenesest, et see ametnik ei kuulu vastutusele võtmisele distsiplinaarkorras ja et tema kohta ei saa tarvitusele võtta kõiki neid abinõusid, mis distsiplinaarkorras võimalikud. See tähendab, et üksnes sellest asjaolust, et ametnik on ametisse määratud teatava aja peale, ei saa veel järeldada, et teda üldse ei saa vabastada ametist enne selle tähtaja möödumist. Ametnikkude ametist vabastamise kord on ette nähtud Riigiteenistuse seaduses ja eri teenistusseadustes. Nagu juba ülal tähendatud, Maapanga põhikirjas ei leidu erimäärusi Maapanga juhatusliikmete ametist vabastamise kohta ja seepärast tuleb Riigiteenistuse seaduse § 2 järgi Maapanga juhatusliikmete ametist vabastamise kohta maksvaks lugeda Riigiteenistuse seaduses ette nähtud üldisi määrusi, mispärast Maapanga juhatusliikmete kohta tuleb maksvaks lugeda ka Riigiteenistuse seaduse § 42.

(RkHA t. nr. 1034 II — 1931.)

Tsiviilosakond.

Kas vastutab Eestimaa maaõiguse normide järgi abielunaine oma mehe võlgade eest varaga, mis ta abielludes kaasa toonud ja mis seaduse eeldusel on mehe valitsemisel?

Vastus: eitav.

BES maaõiguste normide järgi (§ 58) ei vastuta naine oma varaga mehe võlgade eest, kui ta selleks eriliselt pole kohustunud. Säärasest vastutusest pole vaba mitte ainult BES § 27 ette nähtud erivara (*bona receptitia*), vaid üldse kõik naise poolt abiellu kaasa toodud vara ja abielu kestel tema poolt enese jaoks muretsetud vara, olgugi see abielulise eeskoste põhjal mehe valitsemisel. Kuid et kõik abiakaasade vara, välja arvatud BES § 27 ette nähtud erivara ning varalahususe puhul sellekohase lepingu puhul (BES § 32, 36), on mehe valitsemisel, siis kreditorid võivad oma nõudeid pöörata kõigele mehe valitsemisel olevale varale tema võlgade rahuldamiseks, sest BES § 12 eeldab, et see vara on kõik mehe päralt, kuni pole tõestatud vastupidine seisukoht. Järelikult, kui abielunaine leiab, et mehe võlgade eest on üles kirjutatud vara, mis kuulub temale ja mehe võlgade eest ei vastuta, siis on ta kohustatud selle kohta tõstma kohtus vastava hagi ja esitama tõendused BES § 12 eelduse ümberlukkamiseks. Alles siis, kui naine säärase oma hagi on tõestanud, vabastab kohus tema vara üleskirjutusest ning arestist mehe võlgade eest.

(RhkT t. nr. 350 — 1931.)

Millises korras peab kolmas isik, kes UKS § 4 põhjal oleks pidanud asjast kostjana osa võtma, ei olnud aga kostmiseks välja kutsutud, taotlema seadusejõusse astunud esimese astme kohtu otsuse tühistamist?

Riigikohus on seletanud, et säärane kolmas isik, kelle õigused kohtuotsusega on rikutud, võib paluda selle seadusejõusse astunud kohtuotsuse tühistamist ja taotella ühtlasi, et asi uueks otsustamiseks kohtu esimesele astmele tagasi saadetaks ümberotsustamiseks tema, kui kolmanda isiku, osavõtul protsessist (TKS §§ 792 p. 3 ja 795). Sellekohase palvega võib ja peab kolmas isik pöörduma kassatsioonikohtu poole (vt. Vene Sen. ts. kass. dep. ots. 1900. a. nr. 78).

(RkhT t. nr. 522 — 1931.)

Kas lesk, kes Liivimaa linnaõiguse (§ 1825) järgi pärast mehe surma ühes lastega pärijaks kinnitatud ja kogu pärandvara edasikestva varaühisuse alusel edasi kasutab, peab selle kasutamiseõigusest maksma pärandusmaksu Pärandusmaksuseaduse § 36 reeglite kohaselt?

Vastus: jaatav.

Kui ka Pär.-maksu s. § 36 tekstist üksi vahest järeldada võiks, et seal on jutt eluaegseks kasutamiseks saadud varandusest, mis määratud testamendi või pärimislepingu järgi, mitte aga seadusjärgse pärimise teel üleläänud kasutamiseõigusega (BES § 1825), ei jäta sama seaduse §§ 4 ja 22 ühtegi kahtlust, et pärandusmaksu alla kuuluvad kõik eluaegsed kasustajad üldse, s. o. vahet tegemata seadusjärgsete ja testamendijärgsete pärijate vahel. — Et lese õigus kasustada laste osi ühisest varandusest (§ 1825 jj.) on seadusjärgne pärimisõigus, nähtub juba nende §§-de asetusest meie õiguste süsteemis, kui ka asjaolust, et see õigus avaneb lesele teise abikaasa surmaga. Kui seadus sellejuures väljendab, et lesk jätkab ühise vara kasutamist lastega (§ 1822), siis sellest sugugi ei järgne, et selline lese õigus oleks saadud väljaspool seadusjärgset pärimisõigust, sõltumata viimasest. — Lese kasutamiseõigus on oma kestuselt eluaegne. Lesk võib selle kestust lühendada oma näengu järgi, kui ta vabatahtlikult teostab varajaotuse enese ja laste vahel või kui ta uuesti abiellub (§ 1829).

(RkhT t. nr. 554 — 1931.)

Millal katkeb riigiasutiste suhtes aegumise tähtaeg, kas nõudepalve esitamise momendil kohtule või sellest momendist, mil neile UKS § 1289¹ korras kohtukutse ühes hagipalve ärakirjaga kätte antud?

Vastus: hagipalve esitamise momendist kompetentsele kohtule.

BES normid ei tunne mingisugust erilist korda aegumise katkemiseks riigiasutiste suhtes. Järelikult tuleb ka siin kohaldada üld-

reegleid, mis väljenduvad BES §§ 3629, 3618 ja 909 ja mille ühine mõte ei jäta mingit kahtlust selles, et algmomendiks, mil valduse aegumine katkeb, tuleb lugeda hagi avaldamise hetke kompetentsele kohtule, sest see moment oleneb täiesti hageja tahtest ja näengust, võimaldades talle oma õigust kaitseda aegumise katkestamisega teatud kindlal täpsal päeval. Kuidagi ei saaks aga kohtukutse kätteandmise momenti võtta aegumise katkemise algmomendiks, kuna kostja kohtusse kutsumise päeva kindlaksmääramine, samuti talle kutse saatmine ei olene sugugi hagejast, vaid ainult kohtust ja selle tööjaotusest; kohtukutsegi toimetatakse kosijale kätte kohtu korraldusel vastavas korras. Seepärast on täiesti võimalik, et hagi avaldati kohtule aegsasti enne aegumistähta lõppu, kuid kohtukutse on kosijale kätte toimetatud alles siis, kui aegumistähtaeg oli täis. Kui võtta õigeks seisukoht, et aegumine katkestuks ainult kohtukutse kätteandmisega TKS § 1289¹ korras, oleneks aegumise katkestamine täiesti juhuslikkudest asjaoludest, mitte aga hageja tahtest, mis aga oleks täielikus vastuolus BES §§ 3618, 3623 ja 3629 tõelise mõtte ning sisuga, kus aegumist teatud õiguse omanik võib oma tahteavaldusega katkestada, avaldades oma õiguse kaitseks asjaomases kohtus vastava hagi.

(RhkT t. nr. 559 — 1931.)

Juriidilise isiku õigusvõime ja tema põhikiri.

Selle kohta on Riigikohus seletanud järgmist.

Juriidiline isik võib ette võtta kõiki operatsioone, mis pole keelatud seadusega või tema enese põhikirjaga ning ei ulatu väljapoole nende eesmärkide piire, mille taotlemiseks ta asutatud. Kui juriidiline isik on sooritanud mõne operatsiooni, mis pole otseselt ette nähtud tema põhikirjas, siis küsimus, kas selline toiming on lubatav ja kokkukõlas põhikirjas ette nähtud eesmärgiga, tuleb lahendada põhikirja üldmõtte seisukohalt, sest jur. isiku õigusvõime on sõltuv tema põhikirjast. Et põhikiri kujundab enesest juriidilise isiku asutajate vahel sõlmitud lepingut, mille ka hiljemini liikmeks astunud enese kohta kohuslikuks on tunnistanud (vt. ka Vene Sen. 05/55), siis selle põhikirja üksikute reeglite ja üldise mõtte seletamine juriidilise isiku ja tema üksikute liikmete vahelises vaidluses kuulub sellele kohtule, kes asja sisuliselt arutab, ega või vastavad kohtu järeldused, kui asja olustikku kuuluvad, tulla revideerimisele kassatsioonikorras Riigikohtus (TKS § 11, KS § 5).

(RhkT t. nr. 615 — 1931.)

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.** Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

K. Mattieseni trükikoda O/Ü., Tartus, 1931.

Kas Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 50 lit. a alusel võib pensioni määrata teenistuses surnud kaitsevälase perekonnale, kui kaitsevälane on teenistuses olnud vähem kui viis aastat?	385
Kas perekonnaabiraha mitmete aastate eest tagantjärele saab nõuda?	386
Kas linnavolikogu on kohustatud linnahaigemaja takse kohtu- ja siseministri ettepanekul arutusele võtma?	387
Kas isikud, kes enne 1917. a. 1. märtsi vallasekretäriks olnud, aga sellest ametist juba lahkunud, tuleb vallasekretäri ametisse astumisel lugeda „uuesti ametisse valitavateks“?	387
Kas võib enne veeühingu tegevuse alustamist läbiviidud tööde peale kantud kulusid nõuda ühinguliikmeilt, kes vabatahtlikult ühinguliikmeks astunud või sunniviisil liikmeks määratud?	387
Kas vallavolikogu võib maavalitsuse poolt III klassi teede võrku võetud teed oma koosolekul III klassi teede võrgust ise maha kustutada?	388
Kas Tempelmaksuseaduse § 26 p. 1 järgi majandusminister on kohustatud eranditult kõik tempelmaksutrahvide asjus antud palved Vabariigi Valitsusele esitama?	388
Kas saab riigi heaks kodanikult sisse nõuda ja kinni pidada protsente kinnistumaksu summa pealt, mida kodanik kunagi ei olnud kohustatud riigile maksuma ja mis ekslikult on kord sisse nõutud?	389
Kas Maapanga juhatusliikmete kohta tuleb maksvaks lugeda ka Riigiteenistuse seaduse § 42?	389

Tsiviilosakond:

Kas vastutab Eestimaa maaõiguse normide järgi abielunaine oma mehe võlgade eest varaga, mis ta abielludes kaasa toonud ja mis seaduse eeldusel on mehe valitsemisel?	390
Millises korras peab kolmas isik, kes TKS § 4 põhjal oleks pidanud asjast kostjana osa võtma, ei olnud aga kostmiseks välja kutsutud, taotlema seadusejõusse astunud esimese astme kohtu otsuse tühistamist?	391
Kas lesk, kes Liivimaa linnaõiguse (§ 1825) järgi pärast mehe surma ühes lastega pärijaks kinnitatud ja kogu pärandvara edasikestva varaühisuse alusel edasi kasutab, peab selle kasutamiseõiguselt maksuma pärandusmaksu Pärandusmaksuseaduse § 36 reeglite kohaselt?	391
Millal katkeb riigiasutiste suhtes aegumise tähtaeg: kas nõudepalve esitamise momendil kohtule või sellest momendist, mil neile TKS § 1289 ¹ korras kohtukutse ühes hagipalve ärakirjaga kätte antud?	391
Juriidilise isiku õigusvõime ja tema põhikiri	392

Lisa.

1931. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kaheteistkümnendal aastal.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), K. Grau, E. Maddison,
A. Palvadre, K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots ja
E. Ein (tegevtoimetaja).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seaduseandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ 1930. a. Riigikohtu otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

**Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.**

Tellimishind: **7 krooni** aastas, üksiknumber **75 s.**

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 1 kr. 50 s., 1921. a. — 3 kr., 1922. a. — 8 kr., 1923. ja 1924. a. — 4 kr., 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. — 4 kr. 50 s., 1929. ja 1930. a. — 7 kr.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.**

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.

BESTI
RAHVUSRAAMATUKOOL
AR